МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему «Висвітлення чутливих тем в онлайн-медіа: морально-етичні норми»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 6.0611-1-ж
спеціальності С7 Журналістика
освітньої програми «Журналістика»
Касімова К. О.
Керівник – к. філол. н., доц. *Усманова О. В.*
Рецензент: к. соц. ком., доц. *Рогова Т. А.*

Запоріжжя 2025

ЗМІСТ

Реферат……..……..... 3
Завдання…….. 4
Вступ……... 7
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади висвітлення чутливих тем у медіа……..……..... 9
1.1. Поняття чутливих тем у журналістиці та онлайн-медіа…..... 9
1.2. Морально-етичні принципи журналістської діяльності…… 14
1.3. Правове регулювання висвітлення чутливих тем у ЗМІ в Україні……. 19
Розділ 2. Практична реалізація висвітлення чутливих тем в онлайн-медіа.. 19
2.1. Опис та обґрунтування творчого проєкту..... 24
2.2. Опис цільової аудиторії та особливостей просування медіапродукту……. 28
2.3. Формально-змістові характеристики мультимедійного проєкту ……..……...… 30
2.4. Особливості оформлення проєкту……...… 33
2.5. Технічні і програмні засоби……...……..… 34
2.6. Зв’язок із творчим доробком (портфоліо)……..…… 36
Висновки……..……... 39
Список використаної літератури ……...…...……..… 42
Додаток А. Цикл власних матеріалів…… 45
Додаток Б. Список матеріалів портфоліо……..... 56
Додаток В. Наукова публікація, сертифікат…… 59
Декларація академічної доброчесності……..…… 63
Abstract…… 64

РЕФЕРАТ

Тема кваліфікаційної роботи бакалавра: Висвітлення чутливих тем в онлайн-медіа: морально-етичні норми.

Обсяг основного тексту: 36 сторінок.

Кількість використаних джерел – 28.

Мета роботи − створити авторський цикл журналістських публікацій в онлайн-медіа з позиції дотримання морально-етичних норм журналістики.

Для досягнення мети дослідження ми виконали такі **завдання:**

1) проаналізували поняття та критерії чутливих тем у журналістиці, зокрема в онлайн-середовищі;

2) дослідити еволюцію морально-етичних норм журналістики, зокрема принципи, сформульовані у професійних кодексах, рекомендаціях міжнародних організацій, а також їхнє застосування в українському медіапросторі;

3) застосувати на практиці морально-етичні принципи і професійні стандарти журналістики під час підготовки авторських матеріалів на соціально чутливі теми;

4) створити цикл із шести публікацій різних жанрів на чутливі теми.

Об’єкт дослідження − цикл авторських публікацій різних жанрів на соціально чутливі теми.

Предмет дослідження − етичні та професійні аспекти підготовки журналістських матеріалів, присвячених чутливим темам у сучасному українському онлайн-медіа.

Формально-змістові характеристики проєкту. Творчий проєкт передбачає підготовку індивідуального авторського циклу журналістських публікацій на тему висвітлення чутливих тем в онлайн-медіа. Матеріали були створені для публікації в чинному інтернет-виданні й охоплюють соціально значущі питання, що потребують делікатного ставлення з боку журналіста. Жанрово публікації варіюються між репортажем, аналітичним оглядом і інтерв’ю. Особлива увага приділялася дотриманню морально-етичних принципів

у роботі з героями матеріалів, збереженню достовірності, емоційного балансу та поваги до приватності.

Ключові слова: чутливі теми, онлайн-журналістика, етичні стандарти, соціальна журналістика, публікації, Запоріжжя, безвісти зниклі, декомунізація, мультимедійний контент, професійна відповідальність.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет журналістики
Кафедра журналістики
Рівень вищої освіти – бакалавр
Спеціальність С7 журналістика
Освітня програма: «Журналістика»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Чернявська Л. В.

«27» травня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА СТУДЕНТЦІ
Касімовій Катерині Олександрівні

1. Тема роботи − «Висвітлення чутливих тем в онлайн-медіа: морально-етичні норми» («Covering of Sensitive Issues in Online Media: Moral and Ethical Norms»),

керівник роботи – Усманова Олена Вікторівна, доц. к., філол. н.,

затверджені наказом ЗНУ від «07» листопада 2024 року №1781-с.

2. Строк подання студентом роботи − 9 червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: М. Бетц, Е. Білз, М. Буроменський, П. Заболотна, З. Казанжи, М. Рожило, О. Семенець, С. Штурхецький, К. Шюпп та ін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) проаналізували поняття та критерії чутливих тем у журналістиці, зокрема в онлайн-середовищі; 2) дослідити еволюцію морально-етичних норм журналістики, зокрема принципи, сформульовані у професійних кодексах, рекомендаціях міжнародних організацій, а також їхнє застосування в українському медіапросторі; 3) застосувати на практиці морально-етичні принципи і професійні стандарти журналістики під час підготовки авторських матеріалів на соціально чутливі теми; 4) створити цикл із шести публікацій різних жанрів на соціально чутливі теми.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Усманова О. В., доц.	07.11.2024	07.11.2024
Розділ 1	Усманова О. В., доц.	10.12.2024	10.12.2024
Розділ 2	Усманова О. В., доц.	21.03.2025	21.03.2025
Висновки	Усманова О. В., доц.	31.05.2025	31.05.2025

6. Дата видачі завдання − 7 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Скласти графік виконання роботи, визначити мету, завдання, об’єкт, предмет дослідження	07.11.2024	Виконано
2	Написати попередній варіант вступу. Дібрати наукову літературу, визначити емпіричні джерела.	10.12.2024	Виконано
3	Опрацювати літературу, написати теоретичну частину, оформити список літератури.	21.03.2025	Виконано
4	Підготувати матеріали для творчого проєкту, скласти його опис та обґрунтування.	21.05.2025	Виконано
5	Сформувати список творчого доробку, написати всі інші підрозділи практичної частини.	21.05.2025	Виконано
6	Написати висновки і остаточний варіант вступу.	31.05.2025	Виконано
7	Пройти рецензування. Здати роботу на нормоконтроль.	02.06.2025	Виконано
8	Виправити недоліки оформлення і здати роботу на кафедру.	03.06.2025	Виконано

Студент _____К. О. Касімова

Керівник роботи _____О. В. Усманова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____М. В. Чабаненко

ВСТУП

В умовах повномасштабної війни в Україні, зростання поляризації в суспільстві та поширення дезінформації питання етичного підходу до журналістики є вкрай важливим і соціально значущим. Саме тому актуальним постає аналіз морально-етичних аспектів висвітлення делікатних тем у цифровому середовищі. Правильне балансування між правом суспільства на інформацію і правом особистості на приватність, коректне використання джерел, відмова від сенсаційності – усе це визначає якість журналістського продукту та рівень довіри до медіа. Водночас розвиток технологій та мультиформатність онлайн-видань ставлять перед журналістами нові виклики щодо форми подачі інформації.

Актуальність дослідження полягає в тому, що воно фокусується на тому, як онлайн-медіа не лише транслюють чутливі теми, а й активно формують суспільне ставлення до них − через заголовки, тональність, візуальний супровід, вибір героїв та способи подачі. У цій динаміці виникають нові виклики: ризик травматизації аудиторії, межі між публічним і приватним, етична відповідальність перед тими, про кого пишуть, і тими, хто читає. Водночас цифрове середовище надає безпрецедентні можливості для розголосу проблем, які раніше залишалися невидимими − війна, життя людей з інвалідністю, пошук зниклих, деколонізація міського простору. Журналіст у таких умовах − це не просто посередник між подією та аудиторією, а морально відповідальна особа, що працює на межі між інформацією та емпатією. А отже, аналіз цієї теми дозволяє глибше осмислити, як змінюється місія журналістики у кризовий час, як формуються нові стандарти етичної комунікації та що означає бути «чуйним» медіа в умовах цифрової доби.

Мета роботи − створити авторський цикл журналістських публікацій в онлайн-медіа з позиції дотримання морально-етичних норм журналістики.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі *завдання*:

1) проаналізували поняття та критерії чутливих тем у журналістиці, зокрема в онлайн-середовищі;

2) дослідити еволюцію морально-етичних норм журналістики, зокрема принципи, сформульовані у професійних кодексах, рекомендаціях міжнародних організацій, а також їхнє застосування в українському медіапросторі;

3) застосувати на практиці морально-етичні принципи і професійні стандарти журналістики під час підготовки авторських матеріалів на соціально чутливі теми;

4) створити цикл із шести публікацій різних жанрів на соціально чутливі теми.

Об'єктом дослідження є цикл авторських публікацій різних жанрів на соціально чутливі теми.

Предмет дослідження: етичні аспекти підготовки та публікації журналістських матеріалів, присвячених чутливим темам у сучасному українському онлайн-медіа.

Основні положення і висновки дослідження були представлені і *апробовані* у тезах наукової конференції:

Касімова К. «Гострі теми в українському медіапросторі: кейс дискурсу Зеленського – Трампа» Актуальні проблеми медіапростору: зб. доп. наук.-практ. конф. / упоряд. Ю. Бондар, А. Волобуєва, Б. Носова. Київ–Вітербо, 2025. С.53–56.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається з реферату, вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури. Обсяг основної роботи − 36 сторінок. Список використаної літератури включає 28 найменування (викладених на 3 сторінках).

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ У МЕДІА

1.1. Поняття чутливих тем у журналістиці та онлайн-медіа

Повномасштабна війна стала для українського суспільства джерелом глибокої непевності, постійного, навіть хронічного стресу та регулярного емоційного напруження. Люди щоденно стикаються з тривогою − як за життя близьких, так і за долю незнайомих, однак не кожна така емоційна реакція має ознаки психологічної травми. Водночас зв'язок між стресом і травмою залишається очевидним: переживання, пов'язані з війною, часто мають відкладену дію і здатні формувати глибші психологічні наслідки, ніж це видається на перший погляд.

Як зазначає медіатренер і експерт з травма-чутливої журналістики Ґевін Різ, «травма − це не лише про серйозні фізичні ушкодження чи незворотню психологічну шкоду» [21]. Проблема полягає у спрощеному, «чорно-білому» сприйнятті, яке зводить травму лише до видимих проявів, водночас ігноруючи менш очевидні форми − такі як вторинна або непряма травматизація, яка часто виникає в людей, що регулярно споживають інформацію про насильство, страждання та руйнування, зокрема через ЗМІ.

Психологічна реакція може виникати навіть у тих, хто фізично не перебуває в зоні бойових дій. Як пояснює експерт Ґевін Різ, перегляд зображень чи відео наслідків обстрілів − навіть на відстані тисяч кілометрів − активує у мозку відчуття загрози, яке тіло сприймає як реальне. Цей феномен пояснює, чому журналісти, редактори та медіапрацівники, які щодня взаємодіють з контентом, що містить насильство, можуть відчувати симптоми виснаження, тривожності або навіть ПТСР, не перебуваючи безпосередньо в зоні воєнних дій [21].

Травматичний досвід може мати не лише індивідуальний, але й колективний або міжпоколінний характер. Такі травми переживають спільноти,

які зазнали дискримінації, репресій або геноциду. Українське суспільство зберігає сліди травм, завданих радянським режимом: від втрати довіри до державних інституцій до глибинної ощадливості, потреби у запасах їжі, схильності до мовчання й страху говорити про власний досвід. Ці культурні архетипи − відгомін таких історичних трагедій, як Голодомор, депортації, політичні переслідування − і досі впливають на нашу колективну поведінку.

Для журналіста важливо враховувати ці багаторівневі наслідки травматичних подій у своїй роботі. Висвітлюючи війну, наслідки насильства чи інші чутливі теми, медійник має пам'ятати, що не лише безпосередні учасники подій, а й читачі, слухачі, глядачі можуть емоційно резонувати з контентом − навіть несвідомо. Тому важливо подавати інформацію з емпатією, дотримуючись етичних норм і беручи до уваги потенційний психологічний вплив журналістського матеріалу. «Найголовніша риса журналіста сьогодні – це емпатія. Без цього жоден журналіст не може працювати і робити свою роботу», – зазначила Севгіль Мусаєва редакторка «Української правди» [1]. Про важливість емпатії в роботі з чутливими темами висловилася і журналістка Олександра Горчинська. Вона зазначає, що така робота вимагає не лише здатності співпереживати, а й розуміння почуттів інших: «Робота з такими темами потребує високого рівня емпатії, здатності співпереживати та розуміти відчуття інших людей, почуття й емоції. З іншого боку це також про вміння не пропускати кожну історію через себе» [23].

У контексті сучасної журналістики в Україні, особливо під час війни, дедалі більшого значення набуває так званий чутливий або конфліктно-чутливий підхід, що передбачає точне й неупереджене висвітлення конфліктів, використання нейтральної, «чутливої» лексики, з одночасним врахуванням потенційного для ескалації або травматизації контексту [9]. Це напрямок, який формували міжнародні стандарти (ОБСЄ, IMI, OSCE) та дослідники. Він передбачає дотримання професійних стандартів під час висвітлення делікатних тем, уникнення мови ворожнечі, а також емпатійне ставлення до героїв матеріалів. Як зазначено у словнику-довіднику з конфліктно-чутливої

журналістики, це підхід, що дозволяє «точно і неупереджено висвітлювати події і процеси, пов’язані з конфліктом, вживаючи нейтральну, «“чутливу” лексику» та враховуючи глибину соціальних причин і можливостей для розв’язання конфліктів [10]. Такий тип журналістики вимагає від автора не лише професійної обізнаності, а й уважності до соціального контексту, знання етичних рамок та здатності зберігати баланс між емоційністю теми та фактичністю подачі. Зокрема, при роботі над темами, що стосуються війни, переселенців, полону, насильства чи травматичних спогадів, журналіст повинен враховувати вразливість учасників і не допускати повторної травматизації аудиторії чи героїв [5].

Чутлива журналістика базується на ключових засадах толерантності, етики та громадянської відповідальності, проте водночас розширює свої межі, набуваючи нових характеристик, що залежать від специфіки соціальної групи, на яку спрямований журналістський матеріал. Основну увагу цей підхід приділяє висвітленню історій людей, які належать до вразливих категорій населення − тих, чий життєвий досвід сформувався під впливом складних, травматичних або маргіналізуючих обставин [22].

Найчастіше героями таких матеріалів стають особи, що пережили або перебувають у стані кризи, спричиненої війною, епідеміями, стихійними лихами чи вимушеним переселенням, що веде до втрати безпеки, стабільності та соціальної підтримки. До чинників, які можуть спричинити соціальну вразливість, належать похилий вік, часткове чи повне обмеження рухових або когнітивних функцій, хронічні чи невиліковні захворювання, психічні розлади, залежності, інвалідність, бездомність, тривале безробіття, фінансова скрута [14].

Особливої уваги потребують діти, які стикаються з емоційними труднощами через розлучення батьків, зневагу до виховного обов’язку з боку опікунів, або які зазнали насильства, зокрема домашнього чи гендерно зумовленого. Окремими групами є особи, які пережили втрату соціальних зв’язків, перебували в місцях позбавлення волі, стали жертвами торгівлі людьми,

або постраждали внаслідок катастроф, пожеж, терористичних актів, збройних конфліктів чи тимчасової окупації [17].

Поява чутливої журналістики як окремого напряму є відповіддю на зростання кількості складних, кризових ситуацій у глобалізованому світі. Саме багатоманіття форм цих криз − соціальних, політичних, культурних та гуманітарних − пояснює відсутність єдиного, усталеного терміна для позначення цього явища [17]. Окрім поняття «конфліктно-чутлива журналістика», у вжитку зустрічаються також такі назви, як «соціально чутлива журналістика», а подібні за змістом підходи простежуються в рамках громадянської, етичної та толерантної журналістики.

Дослідники М. Рожило та П. Заболотна наголошують, що для ефективного впровадження цих підходів у журналістську практику важливо чітко розуміти їхні особливості, методи реалізації та вплив на аудиторію. Лише за таких умов журналісти зможуть точно й відповідально працювати з чутливими темами та створювати матеріали, які враховують різноманітність досвіду та вразливість окремих соціальних груп [17].

Поняття «суспільної сфери», розроблене німецьким соціологом і філософом Ю. Габермасом, відіграє ключову роль у розумінні значення журналістики для демократії. За ним публічна сфера має бути інклюзивним, представницьким і характеризуватися повагою для раціонального аргументу [8].

Дослідники М. Бетц, Е. Білз, М. Буроменський, З. Казанжи, С. Штурхецький, К. Шюпп пропонують узагальнити всі подібні напрями під спільним поняттям «чутлива журналістика» [17]. Вона розглядається як особливий підхід до висвітлення суспільно важливих тем, що ґрунтується на глибокому усвідомленні сили інформації та її впливу на людей з різним життєвим досвідом. У межах цього підходу журналісти зосереджуються на персональних історіях героїв, демонструючи до них повагу, дотримуючись принципів людської гідності та прав людини. Такий формат дозволяє не лише інформувати, а й формувати співчуття, розуміння та емпатію в аудиторії.

Дослідниці М. Рожило та П. Заболотна особливістю чутливої журналістики зазначають також відмову від клішованого підходу до подачі інформації, уникнення узагальнень, які можуть викривляти суть подій або обмежувати сприйняття проблеми. «Її мета − скоротити дистанцію між журналістом і тими, про кого йдеться в матеріалі, створюючи простір для щирого діалогу, обміну думками та досвідом. Крім того, чутлива журналістика прагне допомогти аудиторії краще зрозуміти складні соціальні та конфліктні процеси, а також усвідомити їхній вплив на різні групи людей, зокрема на тих, хто опинився у вразливому становищі» [17, с. 143].

Чутлива журналістика покликана інформувати суспільство про складні й часто болючі події, що розгортаються у світі, зокрема про збройні конфлікти, гуманітарні кризи та соціальну несправедливість. «Журналіст має стати провідником для читача у складних темах, показувати картину світу з усіма її труднощами. Журналіст має не просто описувати певні події, а показати їх співвідношення, логіку та наслідки. Оновлена місія журналіста передбачає зростання відповідальності автора перед аудиторією» [4]. Павло Казарін зазначає, що в сучасних умовах перед журналістом постає нове завдання − бути посередником у діалозі всередині країни: пояснювати одній частині суспільства іншу, особливо в періоди соціальних конфліктів, зростання громадянської напруги чи внутрішніх криз. Журналіст має допомагати знаходити шляхи до мирного вирішення конфліктів [4].

Проте справжнім завданням журналіста є мінімізувати можливу шкоду від висвітлення конфліктів, насамперед для вразливих груп та постраждалих. Для цього необхідно дотримуватися принципів неупередженості, етичності й балансу, давати голос усім сторонам конфлікту, пояснювати його історичні та соціальні витоки, а також висвітлювати потенційні шляхи його вирішення або адаптації до життя в умовах нестабільності [6].

В умовах повномасштабної війни журналістика має враховувати глибокі психологічні наслідки, які переживають як безпосередні учасники подій, так і широка аудиторія. Важливо, щоб медійники дотримувались принципів чутливої

журналістики − працювали з емпатією, уникали повторної травматизації та розуміли, що навіть опосередкований досвід може мати травматичний вплив. Такий підхід дозволяє не лише інформувати, а й формувати співпереживання та відповідальне ставлення до складних суспільних тем.

1.2. Морально-етичні принципи журналістської діяльності

Кодекс етики української журналістики є фундаментальним документом, який визначає основні моральні орієнтири та етичні стандарти для представників медіа [8]. Він виконує роль дороговказу для журналістів, допомагаючи їм діяти відповідально, неупереджено та доброчесно. У цьому документі зібрані ключові моральні цінності, правила професійної поведінки та національні етичні норми, яких мають дотримуватися журналісти у своїй повсякденній діяльності.

За даними міжнародних досліджень, у світі функціонує понад 97 кодексів професійної етики журналістів. Це свідчить про глобальне усвідомлення важливості моральних засад у роботі медіа та потреби у їхньому дотриманні на національному рівні [24].

Кодекс етики української журналістики встановлює стандарти поведінки журналістів, визначає їхню відповідальність перед суспільством, забезпечує підзвітність медіа перед громадянами, які споживають інформацію. Якість, об’єктивність та достовірність контенту безпосередньо впливають на довіру до медіа й формування громадської думки [8].

Один із базових принципів, що закладений у Кодексі, − це принцип правдивості та точності. Журналісти зобов’язані подавати факти достовірно, не спотворюючи інформацію, уникаючи неперевірених джерел і навмисної маніпуляції. Саме дотримання правди є запорукою формування суспільної довіри до ЗМІ та збереження авторитету професії [8]. Одним із ключових принципів журналістської етики є категорична відмова від поширення неперевіреної інформації, особливо у питаннях, що стосуються бойових дій, мобілізації, людських втрат чи обстановки на фронті. Публікація чуток або недостовірних даних не лише підриває довіру громадськості до медіа та

державних інституцій, а й може поставити під загрозу життя та безпеку як цивільних осіб, так і військовослужбовців [19].

Відповідно до українського законодавства, публікація матеріалів, що містять неправдиві факти, може мати правові наслідки лише в разі, якщо внаслідок поширення таких даних було спричинено шкоду інтересам окремої особи, суспільства або держави. Не кожен випадок публікації неперевіреної інформації автоматично тягне за собою юридичну відповідальність. Наприклад, якщо в результаті публікації в аудиторії лише посилилася емоційна напруга або тривожність − це, хоч і є порушенням професійної етики, не завжди кваліфікується як юридичне порушення. Однак у ситуаціях, коли неперевірена або відверто неправдива інформація стала причиною паніки чи порушення громадського порядку, до журналіста або редакції можуть бути застосовані санкції. Відповідно до чинного законодавства України, розповсюдження неправдивих чуток, що спричинило громадські хвилювання, може бути підставою для адміністративної відповідальності. Зокрема, передбачене накладення штрафу від 10 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або застосування виправних робіт строком до одного місяця з утриманням частини заробітку (20 %) (ст. 173-1 КУпАП) [6].

Закон України «Про медіа», який набрав чинності 31 березня 2023 року, передбачає низку ситуацій, за яких медіа звільняється від відповідальності за поширення недостовірної або потенційно шкідливої інформації. Зокрема, такі випадки включають:

− Цитування інших ЗМІ − якщо інформація була відтворена дослівно із зазначенням першоджерела;

− Офіційні відповіді − якщо інформація надана у відповідь на запит на публічну інформацію або звернення громадян;

− Офіційні джерела − якщо інформація походить із публічних заяв органів влади чи їхніх представників;

− Пряма мова − якщо журналіст цитує публічні виступи посадових осіб, депутатів, кандидатів тощо;

− Користувацький контент − якщо інформація поширена третіми особами (коментарі на сайтах, форумах тощо), і медіа своєчасно вжили заходів для її обмеження після скарги;

− Незаконне втручання − якщо поширення інформації сталося внаслідок злому або інших незаконних дій без контролю з боку редакції;

− Добросовісність журналіста − якщо буде доведено, що журналіст діяв добросовісно та вжив усіх можливих заходів для перевірки даних перед публікацією [6].

Іншим важливим принципом є заборона на дискримінаційні висловлювання. Журналісти мають поважати гідність кожної людини, незалежно від її раси, національності, релігійної чи гендерної ідентичності. Публікація матеріалів, що можуть розпалювати ненависть, ксенофобію чи упередження, є грубим порушенням професійної етики. Таким чином, журналістика сприяє побудові толерантного, плюралістичного суспільства [8]. Неприпустимість мови ворожнечі є принципом, що набуває особливої актуальності в контексті війни та політичної поляризації. Юрист проєкту «Свої люди» Bihus.Info Віталій Гусак зазначає: «Частина 2 статті 20 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права визначає, що будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом. Кримінальним кодексом України визначена відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками» [2]. Окрім того, він підкреслює: «Якщо ж говорити про відповідальність щодо юридичної особи – суб'єкта у сфері медіа, то слід звернути увагу на Закон України "Про медіа", який визначає поширення висловлювань, що розпалюють ненависть, ворожнечу чи жорстокість до окремих осіб чи їх груп за національною, расовою чи релігійною ознакою, як грубе порушення та передбачає за це відповідальність для такого суб'єкта у сфері медіа» [2].

Особлива увага у Кодексі приділяється конфлікту інтересів. Журналісти не повинні використовувати свою професію для отримання особистої вигоди, просування бізнесових або політичних інтересів. Незалежність та неупередженість є невід'ємними складовими професійної діяльності, а свідоме порушення цих засад є несумісним із журналістською етикою. В окремих випадках це може стати підставою для позбавлення членства у професійних організаціях, зокрема Національній спілці журналістів України. Врегулюванням етичних конфліктів займається Комісія з журналістської етики [18].

Ще один важливий принцип – захист джерел інформації. Журналісти зобов'язані забезпечувати конфіденційність осіб, які надають їм інформацію, особливо в разі, коли розкриття особистих даних може зашкодити цим людям. Дотримання цього принципу сприяє вільному обігу інформації та формує довіру між журналістами та їхніми джерелами [8]. В посібнику Міжнародної некомерційної мережі Global Investigative Journalism Network (GIJN) зазначають: «Захищайте свої джерела. Якщо вони вимагають анонімності − забезпечте її. Забезпечте джерелам найнадійніші способи першого контакту з вами, включаючи зашифровані канали, а також повідомте про пов'язані ризики» [28]. Це означає, що журналіст не лише повинен технічно володіти методами захисту комунікацій, як-от шифрування за допомогою програм PGP або месенджерів типу Signal, але й зобов'язаний оцінити рівень загрози, з якою може зіткнутися інформатор. Таким чином, журналіст бере на себе відповідальність не лише за достовірність поданої інформації, а й за безпеку тих, хто сприяв її отриманню.
Проєкт Digital Media Law Project у своїх рекомендаціях зауважує: «Будьте розсудливими, коли обіцяєте конфіденційність. Обіцянка конфіденційності може бути корисною і вам, і джерелу, однак вона має ґрунтуватися на ретельному аналізі переваг і можливих наслідків» [26].

Важливо, щоб журналісти мали чітке розуміння нормативно-правового регулювання, як на національному, так і на міжнародному рівнях. В Україні, відповідно до Закону «Про інформацію» (ст. 25), журналіст має право не розкривати джерело, якщо це не передбачено рішенням суду.

Також Кодекс вимагає поваги до особистої гідності та приватного життя героїв публікацій. У розумінні Кодексу етики журналіста, навіть якщо інформація стосується публічної особи, її висвітлення має бути обґрунтоване суспільною значущістю. Неетично зловживати інтересом до сенсацій, деталізувати обставини приватного життя чи використовувати особисті трагедії як емоційні гачки для підвищення рейтингу. Баланс між правом громадськості на інформацію та правом особи на приватність є тонкою, але необхідною межою відповідальної журналістики [8]. Про важливість соціальної відповідальності журналіста, а також необхідність осмислювати проблему, а не лише її констатувати каже й голова Фундації «Суспільність» Тарас Петрів: «Конструктивна журналістика – це якісна журналістика з потужним компонентом соціальної відповідальності і збалансованості. Вона спрямована на глибоке осмислення проблем, а не тільки на їхню констатацію. І точно не спрямована на сумнівну сенсаційність. Саме конструктивна журналістика допомагає не потонути суспільству в морі щоденної суєти, чорнухи і маніпуляцій» [3].

В умовах збройного конфлікту інформація про окремі події часто не стає доступною для журналістів і громадськості безпосередньо в момент їхнього виникнення. Через обмежений доступ до джерел, зруйновану інфраструктуру або питання безпеки, відомості можуть надходити із запізненням − іноді через дні, тижні, а то й місяці. У таких випадках журналісту вкрай важливо чітко вказати у матеріалі, що йдеться про подію минулого часу, навіть якщо про неї стало відомо лише зараз. Це дозволяє уникнути дезорієнтації аудиторії, викривлення хронології подій та можливих інформаційних маніпуляцій. При підготовці матеріалу про події, що відбулися в минулому, журналіст зобов’язаний докласти максимальних зусиль для уточнення часу та дати події − шляхом опитування учасників, очевидців, перегляду відео- чи фотоматеріалів, цифрових метаданих. Якщо точну дату встановити неможливо, доцільно позначити хоча б орієнтовний часовий проміжок. Це особливо важливо у

випадках, що стосуються полону, зникнення людей, травматичних подій − де часовий контекст має як етичне, так і юридичне значення [4].

Таким чином, Кодекс етики української журналістики виконує важливу функцію – регулювання морально-професійної поведінки журналістів. Він сприяє розвитку демократичного суспільства, де журналістика виконує свою головну роль – бути на сторожі правди, справедливості та суспільного блага. Дотримання етичних стандартів забезпечує не лише якість журналістського контенту, а й зміцнює довіру до професії загалом.

1.3. Правове регулювання висвітлення чутливих тем у ЗМІ

Висвітлення чутливих тем у журналістиці − це не лише виклик професійної майстерності, а й зона підвищеної етичної та правової відповідальності. Питання конфіденційності, поваги до людської гідності, психологічного стану героїв матеріалів, обробки персональних даних, а також недопущення вторинної травматизації − усе це потребує не просто загального знання законів, а глибокого розуміння їх застосування на практиці. Журналіст, який працює з вразливою тематикою, повинен не лише знати закон, а й вміти обережно застосовувати його у практиці − зі зваженням на людську гідність, приватність та психологічний стан героїв матеріалу.

В Україні правове регулювання діяльності медіа у сфері чутливого контенту формувалося поступово − від загальних норм про свободу слова у Конституції до окремих спеціалізованих законів, що враховують цифровізацію, воєнний стан та нові форми комунікації. Особливо активне оновлення відбулося після 2014 року, коли країна зіткнулася з війною, інформаційною агресією та збільшенням кількості травматичних тем у медіапросторі. Це потребувало розробки як законодавчих механізмів захисту аудиторії, так і інструментів підтримки етичних стандартів у журналістській спільноті.

Правове регулювання у медіасфері в Україні має багаторівневу структуру. Воно поєднує норми Конституції України, галузевих законів, а також діяльності медіарегуляторів та професійних організацій, зокрема Національної

спілки журналістів України (НСЖУ), Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (НРТМ), і новоствореного регулятора в межах Закону «Про медіа».

Конституція є основним законом, який гарантує свободу слова та діяльність засобів масової інформації. У статті 34 зазначено, що кожному гарантується право на свободу думки і слова, а також на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб за власним вибором. Разом з тим, закон дозволяє обмеження цього права − з метою захисту національної безпеки, громадського порядку, здоров'я населення, репутації або прав інших осіб, а також для запобігання розголошенню конфіденційної інформації. Ці положення мають прямий вплив на регулювання висвітлення чутливих тем, зокрема щодо права на приватне життя, обмежень щодо розкриття особистих даних, а також вимог до достовірності інформації, що публікується журналістами [9].

Закон України «Про інформацію» є базовим законом, що був ухвалений ще 1992 р., визначає загальні принципи інформаційної діяльності в Україні. Стаття 29 є особливо актуальною у контексті журналістських розслідувань, репортажів або публікацій про приватних осіб. Закон чітко визначає, що інформація про фізичну особу (персональні дані) може бути зібрана, збережена, використана або поширена лише за згодою самої особи або в інших випадках, прямо передбачених законом [15]. Це положення вимагає від журналістів обережності при роботі з персональною інформацією, особливо якщо мова йде про чутливі теми − здоров'я, родинне життя, політичні або релігійні переконання тощо. Незаконне поширення таких даних може мати як юридичні, так і етичні наслідки, зокрема порушення права людини на недоторканність приватного життя. Стаття 47 визначає відповідальність за порушення законодавства про інформацію. Згідно з нею, особи, які поширюють недостовірну або наклепницьку інформацію, що порушує права інших громадян, завдає шкоди їхній честі, гідності чи діловій репутації, можуть бути притягнуті до відповідальності − як у межах цивільного, так і кримінального законодавства. У

цьому контексті закон накладає на журналістів обов'язок дотримуватися високих стандартів достовірності, об'єктивності та збалансованості інформації. Журналіст повинен перевіряти факти, надавати слово усім сторонам конфлікту, уникати свідомих перекручень або маніпуляцій [15].

Закон України «Про телебачення і радіомовлення» регулює діяльність теле- і радіомовників і містить положення щодо захисту неповнолітніх, протидії дискримінації, мови ворожнечі та дотримання стандартів етики. Наприклад, у статті 6 ідеться про заборону поширення програм, які пропагують насильство, жорстокість, розпалюють національну або релігійну ворожнечу. Це положення є особливо важливим у контексті воєнного часу, коли дезінформація, мова ворожнечі або емоційно маніпулятивні сюжети можуть суттєво впливати на суспільні настрої та провокувати конфлікти [16]. У статтях 59 і 60 закону передбачена відповідальність мовників за порушення вимог законодавства, зокрема у сфері дотримання журналістської етики, захисту приватного життя громадян, а також за поширення неправдивої інформації. Цей закон передбачає також участь Національної ради з питань телебачення і радіомовлення як контролюючого органу, який може вживати заходів у разі порушень [16]. Наприклад, оприлюднення персональних даних без згоди особи, використання прихованої зйомки без належного обґрунтування або викривлення фактів можуть стати підставою для санкцій проти телерадіоорганізації.

Особливо важливим у контексті чутливих тем є Закон «Про захист персональних даних» 2010 р., який визначає правила обробки інформації про фізичних осіб. У ЗМІ це має значення у випадках, коли йдеться про жертв насильства, дітей, осіб із психічними або фізичними розладами, учасників бойових дій тощо. Відповідно до статті 6 цього закону, обробка персональних даних може здійснюватися лише за згодою особи або на інших підставах, прямо передбачених законом. Стаття 14 прямо забороняє поширення персональних даних без згоди особи, окрім випадків, коли це необхідно для забезпечення суспільного інтересу й за умови, що це не порушує права та свободи суб'єкта даних. Для журналіста це означає, що розкриття імені, адреси, медичної

інформації або фото особи без її згоди − може мати правові наслідки, навіть якщо така інформація є частиною «гострого» сюжету [14].

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення − це центральний державний орган, який здійснює регуляцію у сфері телебачення і радіомовлення відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» та Закону України «Про медіа». Основним завданням Ради є забезпечення дотримання медіа суб'єктами чинного законодавства, зокрема ліцензійних умов, стандартів мовлення, а також захисту прав глядачів і слухачів [12].

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення розглядає скарги громадян та громадських організацій на порушення законодавчих чи етичних норм, особливо у випадках трансляції контенту, що може завдати шкоди вразливим групам населення. Йдеться, зокрема, про демонстрацію сцен насильства без відповідного попередження, порушення прав дітей, втручання в приватне життя тощо. У разі виявлення порушень Рада має повноваження:

- винести офіційне попередження мовнику;
- накласти штрафні санкції;
- призупинити або анулювати ліцензію на мовлення [20].

Такі санкції сприяють підвищенню відповідальності медіа за якість та етичність контенту, особливо в умовах військового конфлікту чи гуманітарних криз, коли суспільна вразливість зростає.

Журналістська спільнота в Україні також відіграє важливу роль у формуванні стандартів відповідального висвітлення. Зокрема, Національна спілка журналістів України (НСЖУ) є автором Кодексу етики українського журналіста, який містить базові принципи: не завдавати шкоди, не втручатися у приватне життя без крайньої необхідності, поважати гідність людини, особливо вразливої [8]. Організація також виступає майданчиком для обговорення складних професійних дилем і розробляє рекомендації для медіа у випадках висвітлення чутливих тем − таких як сексуальне насильство, трагедії, смерть,

війна. Національна спілка журналістів України − найбільша в Україні професійна громадська організація, яка об’єднує журналістів, редакторів, репортерів та інших працівників ЗМІ. Хоча НСЖУ не має формальних регуляторних повноважень, вона відіграє ключову роль у сфері медійної саморегуляції та захисту професійної етики.

Основні напрями діяльності НСЖУ:

- захист прав журналістів та свободи слова;
- популяризація Кодексу етики українського журналіста;
- моніторинг дотримання журналістських стандартів;
- організація етичних комісій та розслідування конфліктів [13].

НСЖУ регулярно публікує рекомендації для медіа у випадках резонансних подій − таких як висвітлення воєнних злочинів, катастроф, сексуального насильства тощо. Крім того, організація бере участь у розробці ініціатив, спрямованих на посилення стандартів етичного висвітлення травматичних подій, включаючи тренінги та методичні матеріали.

Крім того, із січня 2024 року в Україні діє новий Закон «Про медіа», який уніфікував і модернізував попередні норми [7]. Він враховує сучасні виклики цифрової доби − стрімінгові платформи, соцмережі, блогерів як нових акторів у сфері інформації. Закон також зміцнює роль Нацради як медіарегулятора, розширюючи її повноваження щодо контенту, що може завдати шкоди вразливим групам, особливо дітям.

Таким чином, правове регулювання чутливого контенту в ЗМІ − це не просто перелік норм, а ціла система, в якій журналіст постає не як пасивний виконавець, а як свідомий медіааактор, відповідальний за етичність і законність свого контенту. Юридичні обмеження не є перепоною для свободи слова − навпаки, вони є її рамками, що гарантують безпеку, повагу до людської гідності й баланс прав. Журналіст, що працює з чутливими темами, повинен не лише «висвітлити правду», а й зробити це так, щоб правда не стала ще однією травмою для героя матеріалу або аудиторії.

РОЗДІЛ 2
ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ В ОНЛАЙН-МЕДІА

2.1. Опис та обґрунтування творчого проєкту

У сучасних умовах цифрового суспільства журналістика переживає глибокі трансформації, зумовлені як технологічним прогресом, так і соціальними зрушеннями. Одним із ключових викликів для медійників стає висвітлення так званих чутливих тем − тобто тих, що безпосередньо стосуються гідності, приватності, морального вибору чи уразливого становища певних соціальних груп. Такі матеріали потребують особливого підходу − не лише з позицій фактологічної достовірності, а й морально-етичного осмислення. Саме тому творчий проєкт у межах цієї кваліфікаційної роботи присвячено створенню авторського циклу журналістських матеріалів для онлайн-медіа, в якому ці питання постають у фокусі уваги.

Мета цього творчого задуму полягає не лише у створенні публікацій на соціально важливу тематику, а й у демонстрації практичного застосування етичних норм, на які спирається відповідальна журналістика. У часи загальної нестабільності − воєнної, політичної, інформаційної − саме медіа часто стають тим інструментом, через який суспільство формує свої уявлення про моральні межі, про добро і зло, про допустиме і недопустиме в публічному дискурсі.

Цикл журналістських матеріалів, створений в період березня-червня 2025 року у рамках проєкту, охоплює чотири ключові теми:

− зниклі безвісти під час війни: «Коли наші хлопці повернуться, вони мають знати, що ні на хвилину не були забуті»: голова ГО “Кринки – шлях додому” Лідія Руденко про безвісти зниклих захисників (https://surl.lu/cdtcgr);

− декомунізація і деколонізація в міському просторі: «Від минулого до майбутнього: народження нових назв вулиць в Запоріжжі» (https://surl.li/vslnsm), «Перейменування вулиць як відновлення ідентичності: Запоріжжя в українському та світовому контексті» (https://surl.li/qzonmo);

− проблематика соціальної невидимості людей з інвалідністю: «У Запоріжжі вперше провели змагання з бочі серед людей з інвалідністю (ФОТОРЕПОРТАЖ)» (https://surl.lt/xdbhjc);

− питання травматичного досвіду та способів його медіаподачі: «Теми самогубств: як говорити про це чутливо і попереджати трагедії» (https://surl.li/nnjjru), «Цифровий булінг: як соціальні мережі можуть стати причиною психологічних травм» (https://surl.li/ifbqjh).

Усі матеріали були створені на основі власних спостережень, глибинних інтерв'ю, аналітичної обробки відкритих джерел та фотофіксації. Були опубліковані на інформаційно-аналітичному порталі «Акцент» та незалежному молодіжному порталі «Пороги». Основним критерієм у доборі тем та героїв став баланс між суспільною значущістю інформації та етичним ставленням до респондентів. Для уникнення експлуатації теми як «емоційного гачка» використовувались такі інструменти: згода на публікацію, дотримання принципу «не нашкодь», багатосторонність викладу, емоційна нейтральність у візуальному контенті.

Жанрова структура публікацій була визначена так, щоб найповніше розкрити різні грані проблеми: один репортаж із місця події, аналітичний огляд на основі експертних позицій, соціальний нарис із фокусом на людську історію та мультимедійна історія з гібридною формою подачі.

Вибір онлайн-формату як основної платформи для реалізації творчого задуму пояснюється не лише доступністю й оперативністю цифрових медіа, а й ширшим спектром можливостей: інтеграція візуальних елементів, можливість зворотного зв'язку з аудиторією, поширення через соціальні мережі, інструменти аналітики реакції читачів. Водночас саме онлайн-медіа сьогодні є полем найбільших етичних ризиків: клікбейт, псевдоекспертність, маніпуляції з фотографіями, токсичні коментарі. Тож реалізація проєкту в цьому середовищі була свідомим вибором для перевірки на практиці морально-етичних стандартів у найскладніших умовах.

Кожен матеріал у рамках проєкту створювався з урахуванням таких принципів:

− дотримання приватності героїв (у тому числі використання псевдонімів, за згоди − фото лише зі спини або в розмитому фокусі);

− баланс думок: окрім постраждалих чи уразливих сторін, також залучались позиції експертів, волонтерів;

− мультимедійність як інструмент емпатії, а не маніпуляції (фото, цитати, графіки подавались так, щоб не шокувати, а пояснювати);

− етичний заголовок: уникнення емоційних кліше, сенсаційних формулювань, що можуть образити або стигматизувати героїв;

− відмова від оціночної лексики – максимальна нейтральність формулювань у конфліктних або болісних контекстах.

Цей підхід базувався на засадах Кодексу етики українського журналіста, документах Ради Європи про стандарти висвітлення уразливих тем, а також на західних практиках, зокрема BBC Editorial Guidelines та рекомендаціях Columbia Journalism Review.

Під час реалізації проєкту особлива увага приділялася теоретичній рефлексії щодо поняття «чутлива тема». Як показав попередній аналіз, це поняття є неуніфікованим і контекстозалежним. У межах цього дослідження воно охоплює теми, які мають потенціал викликати у читача сильні емоції, співпереживання, дискомфорт або навіть травматичні реакції. Водночас для журналіста такі теми вимагають особливої обережності − не лише з огляду на реакцію аудиторії, а й через відповідальність перед самими героями публікацій. Це не лише моральне питання − це і репутаційна, і юридична площина.

Теоретичний компонент цього проєкту охоплює також огляд таких понять, як «етичне висвітлення конфліктів», «постправда», «соціальна відповідальність медіа» і «травматична журналістика». Зокрема, у дослідженні враховуються праці таких авторів, як Барбі Зельцер, Пітер Сінгер, Джонатан Гласер, Олена Голуб, а також українські приклади медіапрактик − тексти видань «Заборона»,

«Суспільне», «Громадське», які систематично працюють із делікатними темами в дусі етичної журналістики.

Окремим напрямом у творчому проєкті стало вивчення і тестування форми подачі матеріалів залежно від цільової аудиторії. Так, молодь віком до 30 років, згідно з дослідженням Інституту масової інформації, надає перевагу коротким візуалізованим форматам з інфографікою, тоді як старша аудиторія цінує глибину та текстову аргументацію. Саме тому більшість публікацій мала гібридну форму з розгорнутим текстом і паралельним візуальним супроводом.

Окрему увагу в процесі реалізації творчого проєкту було приділено роботі з джерелами. Оскільки матеріали стосуються складних тем − таких як безвісне зникнення людей, досвід інвалідності або наслідки декомунізації − джерельна база мала бути не лише достовірною, а й максимально верифікованою. Було застосовано комплексний підхід: поєднання офіційних даних (державні реєстри, повідомлення органів влади), незалежних досліджень (наприклад, звіти правозахисних організацій тощо), прямих свідчень респондентів, а також експертних інтерв'ю.

У процесі роботи було також враховано особливості місцевого контексту − Запоріжжя як регіону, який під час повномасштабного вторгнення РФ став прифронтовою зоною, що зазнала значного впливу як у соціальному, так і в культурному вимірах. У таких умовах чутливі теми набувають подвійної гостроти: постають питання довіри до медіа, реакції громади, політичної коректності, безпеки героїв. Наприклад, тема безвісти зниклих тісно пов'язана із проблемою стигматизації сімей, які не отримали офіційної інформації про рідних. Висвітлення цієї теми потребувало граничної обережності, етичного погодження деталей, мінімізації потенційної шкоди для родин.

Практичним викликом стала необхідність етичної перевірки джерел − особливо в питаннях, де інформація може бути неповною, суб'єктивною або політично вмотивованою. Наприклад, у матеріалі про декомунізацію в міському просторі було зафіксовано випадки маніпулятивного використання історичної риторики з обох боків. У таких ситуаціях завдання журналіста полягає в тому,

щоб вийти за межі «інформаційного шуму» і надати контекст, зберігаючи при цьому нейтральну позицію й повагу до кожної з точок зору.

Усі ці рішення та принципи були апробовані в практичній площині − цикл публікацій створювався як реальний журналістський продукт для онлайн-медіа регіонального рівня (Запоріжжя), що дало змогу отримати не лише фахову, а й емоційну оцінку від реальних читачів.

Отже, творчий проєкт підтверджує, що дотримання морально-етичних принципів не обмежує журналіста, а навпаки − відкриває нові глибини комунікації, дозволяє створювати матеріали, які не лише інформують, а й сприяють етичному зростанню аудиторії, зміцненню довіри до медіа як інституції та утвердженню гуманістичних орієнтирів у суспільному дискурсі.

2.2. Опис цільової аудиторії та особливостей просування медіапродукту

Цільова аудиторія даного проєкту − це поінформовані, соціально чутливі та активні користувачі онлайн-медіа, переважно віком від 18 до 45 років. Це люди, які цікавляться не лише поверховими новинами, а й глибоким аналізом суспільних процесів. Вони шукають контент, що допомагає зрозуміти складні соціальні явища, оцінити їх вплив на особисте життя, суспільство, державу.

Більшість цієї аудиторії мешкає в містах, має вищу або незакінчену вищу освіту, користується кількома цифровими платформами (новинними сайтами, соціальними мережами, месенджерами) й доволі чітко відокремлює розважальний контент від журналістського продукту. У час повномасштабної війни ця аудиторія демонструє підвищену потребу в етичній журналістиці, оскільки втомлена від маніпуляцій, дезінформації та емоційного тиску.

Цикл публікацій, створений у межах проєкту, орієнтований на:

− соціально активну молодь, яка цікавиться правами людини, волонтерством, питаннями пам’яті й ідентичності;

− фахівців гуманітарної сфери − журналістів, культурологів, соціологів, психологів, які працюють з темами травми, репрезентації, громадської пам’яті;

− жителів прифронтових регіонів України, які безпосередньо стикаються з наслідками воєнних дій, зокрема в питаннях зниклих безвісти, переселення, втрати житла тощо;

− представників громадських організацій та правозахисних ініціатив;

− інституційних комунікаторів − пресслужб, медіаюристів, представників державних структур, відповідальних за публічну комунікацію.

Усі шість матеріалів були створені з урахуванням вимог цифрових публікацій: оптимізовані заголовки, мультимедійне наповнення, метатеги для пошукової видимості. Обрані видання були регіональними інтернет-медіа соціального спрямування, мають сталість аудиторії, репутацію етичного журналістського майданчика, а також можливість інтеграції матеріалів у тематичні розсилки.

Публікації супроводжувались адаптованими анонсами в Facebook та Telegram. Основна увага − на візуальному стилі та лаконічних, емоційно влучних описах. Попри складність тем, клікбейт свідомо уникали, а заголовки формулювали з повагою до героїв публікацій.

Ілюстрації, аудіо- та відеофрагменти з цитатами героїв були додані до публікацій для кращого візуального та емоційного занурення. Це також підвищує ймовірність поширення в соцмережах, оскільки візуальний контент привертає більше уваги.

Особливу увагу під час просування було приділено етичному аспекту. Чутливі теми не можуть бути просувані за допомогою технік, які порушують базові моральні засади: експлуатація горя, гіперемоційні фото, провокаційні заголовки. Усі креативи для соціальних мереж проходили попередню верифікацію на відповідність принципам етичної журналістики.

Наприклад, публікація про декомунізацію супроводжувалась зображенням міського простору без зайвих акцентів на зруйнованих пам’ятниках − із фокусом на людях, що мешкають поруч. Це підкреслювало соціальний вимір теми, а не ідеологічний конфлікт.

Таким чином, продумане позиціюнування медіапродукту, орієнтація на свідому та чутливу аудиторію, а також виважене етичне просування дозволили не лише привернути увагу до складних соціальних тем, а й створити середовище для осмисленої розмови. В умовах інформаційного перенасичення та суспільної вразливості саме така журналістика − чесна, глибока й відповідальна − формує нові стандарти публічного діалогу, зміцнює довіру до медіа й слугує основою для критично мислячої, соціально згуртованої спільноти.

2.3. Формально-змістові характеристики мультимедійного проєкту

Публікації були створені у межах кваліфікаційної роботи, є авторськими журналістськими матеріалами, що висвітлюють чутливі соціальні теми через призму морально-етичних норм. Його головною особливістю є не лише тематична складність, а й адаптація до сучасних стандартів онлайн-журналістики, з урахуванням вимог мультимедійної подачі, інтерактивності та цифрового споживання контенту.

Цикл складається з шести публікацій, кожна з яких представлена у своєму жанровому та форматному рішенні. До нього входять:

− «У Запоріжжі вперше провели змагання з бочі серед людей з інвалідністю (ФОТОРЕПОРТАЖ)» (https://surl.lt/xdbhjc);

− «Коли наші хлопці повернуться, вони мають знати, що ні на хвилину не були забуті»: голова ГО “Кринки – шлях додому” Лідія Руденко про безвісти зниклих захисників (https://surl.lu/cdtcgr);

− «Від минулого до майбутнього: народження нових назв вулиць в Запоріжжі» (https://surl.li/vslnsm);

− «Перейменування вулиць як відновлення ідентичності: Запоріжжя в українському та світовому контексті» (https://surl.li/qzonmo).

− «Теми самогубств: як говорити про це чутливо і попереджати трагедії» (https://surl.li/nnjjru);

− «Цифровий булінг: як соціальні мережі можуть стати причиною психологічних травм» (https://surl.li/ifbqjh).

Такий підхід забезпечує жанрову варіативність, дозволяє охопити різні аспекти теми та надати голос різним соціальним групам. Вибір жанрів продиктований не лише творчими міркуваннями, а й прагненням до етичної збалансованості, наприклад, аналітичні матеріали дозволяють уникати надмірної емоційності там, де важлива точність, а репортаж передає особисті історії без спрощення.

Публікації розроблені спеціально для цифрових платформ − з урахуванням стандартів адаптивного дизайну, швидкого споживання інформації, зручності читання з мобільних пристроїв. Матеріали було підготовлено для публікації на регіональних онлайн-медіа соціального спрямування, які підтримує формат мультимедійних сторітелінгів.

Кожен матеріал містить кілька форматних шарів:

− текстовий блок, що дотримується вимог професійної журналістики (структура, фактологія, стилістика);

− фотоілюстрації, частина з яких − авторські;

− цитати героїв у форматі аудіофрагментів (вбудовані в текст).

Такий мультимедійний підхід дозволяє краще занурити аудиторію в контекст, емоційно з'єднати з героями та забезпечити глибше сприйняття складного матеріалу. Особливо важливо це для тем, де важлива присутність голосу героїв − , наприклад, у публікації про безвісти зниклих родичів.

Оскільки тематика публікацій є чутливою, то кожен етап створення матеріалу − від збору матеріалу до візуального оформлення − підпорядковувався етичним вимогам. Це стосується:

− анонімізації деяких даних, якщо герої про це просили;

− відмови від фотографій, що можуть травмувати або викликати шокову реакцію;

− використання узгоджених заголовків − без сенсаційності, клікбейту чи нав’язування інтерпретацій;

− збереження достовірності поданої інформації та її незалежної перевірки.

Крім того, мультимедійні елементи були підібрані так, щоб не експлуатувати емоції, а доповнювати основний зміст.

Усі шість матеріалів побудовані за єдиною логікою − кожен з них торкається однієї з форм соціальної вразливості, але з різних ракурсів:

− втрата (безвісно зниклі);

− тілесність та безбар'єрність (інвалідність і доступність);

− історична пам'ять (декомунізація і трансформація міського простору);

− голос (правозахист і активізм).

Таким чином, проєкт формує наративну цілісність: аудиторія спочатку стикається з емоційною та персональною історією, потім переходить до глибшого розуміння структурних проблем. Це відповідає моделі інформування через емпатію, яка є однією з ключових у сучасній етичній журналістиці.

Особлива увага була приділена мові матеріалів. Вона − жива, сучасна, однак не вульгарна; публікації написані у стилі пояснювальної журналістики, без канцеляризмів і надмірного експертного жаргону. Активно використовуються прямі мови героїв, але завжди − з контекстом, який допомагає читачу зрозуміти, хто говорить і чому саме ця історія є важливою.

Тексти редагувалися з урахуванням:

− гендерно-нейтрального мовлення;

− дотримання лексичної коректності при описі вразливих груп;

− балансу між особистим і суспільним.

Кожен матеріал проходив кілька етапів підготовки:

− збір і перевірка інформації − включно з підтвердженням документальних фактів;

− узгодження з героями − текст надсилався героям для фінального ознайомлення, з можливістю внести уточнення;

− редагування й адаптація до цифрового формату − робота з SEO-заголовками, описами, тегами;

− мультимедійне оформлення − включно з підбором візуального ряду, верстkою в CMS.

Така багаторівнева підготовка дозволила забезпечити високу якість журналістського продукту, що відповідає не лише творчим, а й професійно-етичним стандартам.

2.4. Особливості оформлення проєкту

Під час оформлення творчого мультимедійного проєкту на тему висвітлення чутливих тем в онлайн-медіа було враховано як технічні, так і змістові стандарти сучасної журналістики. Завданням було не лише передати глибину і складність соціальних проблем, а й подати їх у формі, доступній, естетично виразній і емоційно точній для цільової аудиторії. Це вимагало уважного ставлення до структури публікацій, добору візуального та звукового супроводу, способу навігації, акцентування, а також адаптації контенту до особливостей цифрового споживання інформації.

Кожна з шести публікацій була створена відповідно до обраного жанру та стилістичної тональності, притаманної соціальній журналістиці. Основний акцент зроблено на дотриманні принципів чесності, поваги, достовірності, етичного балансу та чутливості до теми. Текстова частина була ретельно вичитана з урахуванням не лише граматичних норм, а й стилістичних особливостей, спрямованих на уникнення стигматизації, упередженості чи вторинної травматизації героїв. Журналістські матеріали оформлено відповідно до вимог візуальної журналістики − застосовано структурну розмітку тексту (підзаголовки, виділення цитат, оформлення окремих блоків), що полегшує сприйняття довгих текстів на екранах мобільних пристроїв.

Крім тексту, кожна публікація містила супровідний мультимедійний контент − фотографії, ілюстрації, інфографіку, аудіоцитати. Візуальні елементи мали інформативне та емоційне навантаження, водночас були створені з дотриманням етичних вимог. У випадках, коли йшлося про людей, які пережили травматичний досвід або втрату, обличчя на знімках були узгоджені з героями та героїнями матеріалів. Колористика зображень була виваженою, без контрастів і

візуального «шоку», що могло б знецінити зміст матеріалу чи створити враження експлуатації болю.

Структура публікацій відповідала принципам мультимедійної журналістики: вступ, розкриття проблеми, персональні історії, пояснювальний контекст, завершальна частина з аналітичними або емпатійними висновками. У деяких публікаціях додано інтерактивні елементи − наприклад, активні гіперпосилання на ресурси підтримки, тематичні дослідження або профілі ГО, які займаються темою. Це дозволило аудиторії не лише дізнатися інформацію, а й долучитися до вирішення проблеми.

Усі матеріали були оптимізовані для публікації на сайтах «Акцент» та «Пороги», що мають адаптивний дизайн: це означає, що контент однаково коректно виглядає на мобільних пристроях, планшетах і десктопах. Розмітка HTML і метатеги прописувались для поліпшення SEO − зокрема, включали ключові слова (зниклі безвісти, полонені, декомунізація, Запоріжжя, права людини тощо), що сприяло появі матеріалів у пошуковій видачі Google за відповідними запитами.

У фінальному етапі оформлення проєкту особливу увагу приділено перевірці прав на мультимедійні матеріали. Усі фотографії, відео- та аудіофрагменти були або зроблені автором, або отримані з дозволу героїв, або взяті з відкритих джерел. Це забезпечило легітимність використаного контенту й унеможливило порушення авторських прав.

Таким чином, оформлення проєкту є результатом багаторівневої взаємодії між етичним підходом до контенту, професійною журналістською стандартизацією і вимогами цифрового середовища. Його формальна структура та технічне наповнення покликані не лише розповісти про важливі соціальні теми, а й зробити це відповідально, точно, естетично вивірено й з повагою до читача і героїв матеріалів.

2.5. Технічні і програмні засоби

У створенні мультимедійного журналістського проєкту, присвяченого висвітленню чутливих тем, були використані як базові, так і спеціалізовані технічні та програмні засоби. Їх добір був зумовлений прагненням до високої якості подачі матеріалу, збереження етичних стандартів та досягнення максимальної доступності для цільової аудиторії. В умовах сучасного цифрового середовища журналіст уже не обмежується лише текстовими формами роботи. Важливо інтегрувати мультимедіа, забезпечити зручну навігацію, візуальну привабливість і водночас технічну надійність ресурсу. У цьому підрозділі розглянемо, які саме інструменти були задіяні на кожному етапі роботи над проєктом − від збору матеріалу до його публікації та просування в мережі.

На етапі збору інформації та створення базових текстів головну роль відігравали текстові редактори, зокрема Microsoft Word та Google Docs. Вони забезпечували зручну структурування інформації, коментування, можливість колективної роботи над чорновими варіантами тексту, а також синхронізацію з іншими інструментами. Для запису інтерв'ю, фіксації коментарів та польових нотаток застосовувались диктофони смартфонів, а також спеціальні додатки, як-от Turboscribe.ai, що автоматично транскрибують мовлення в текст. Це дозволило скоротити час на технічну обробку розшифровок, зосередившись на редагуванні й адаптації контенту під жанрову специфіку матеріалів.

Особливу роль у проєкті відігравали інструменти для фоторедагування й підготовки візуального контенту. Базовими засобами були Adobe Photoshop та Canva. У випадках, коли вимагалася оперативна верстка візуального супроводу для соцмереж − використовувались мобільні версії Canva та Snapseed. Це дозволяло створювати ілюстрації для кожного матеріалу, дотримуючись єдиного візуального стилю: насичені кольори, мінімалізм, людська присутність на фото, акценти на деталях − усе це сприяло формуванню емоційного зв'язку з аудиторією.

Сама публікація матеріалів відбувалася через CMS-систему WordPress, яка була основною платформою регіональних онлайн-видання. Цей вибір

зумовлений зручністю редагування, вбудованими можливостями для SEO-оптимізації, автоматичного створення адаптивної верстки для різних пристроїв, а також можливістю додавання мультимедійних елементів без потреби в складному програмуванні. Особливу увагу було приділено семантичному форматуванню заголовків, вставці alt-текстів для зображень та метатегів для пошукової видимості. Усі матеріали були протестовані на десктопних і мобільних пристроях перед фінальною публікацією, щоб забезпечити коректне відображення.

Для аналітики переглядів, вивчення активності читачів та взаємодії з контентом застосовувались Google Analytics і Facebook Insights. Це дозволяло визначити, які матеріали викликали найбільший відгук, яка тривалість взаємодії з кожною публікацією, звідки надходив трафік − із соціальних мереж, пошуковиків чи прямими переходами. Ці дані використовувались не лише для аналізу ефективності публікації, а й для адаптації просування майбутніх матеріалів.

Важливим був вибір часу для публікації постів, дотримання цілісного стилю, а також відповідність принципам етичної комунікації − без клікабельного тиску, провокацій чи перекручування змісту. Було створено кілька форматів описів − короткі цитати з героїв, проблемні питання та інформативні підводки. В усіх випадках дотримувалась мета: не зманіпулювати, а заохотити до вдумливого прочитання.

Загалом технічне забезпечення проєкту вимагало не лише технічної компетенції, а й постійного балансу між функціональністю, етичністю та зручністю для аудиторії. Використання мультимедійних інструментів було підпорядковане ідеї: посилити глибину сприйняття, не нашкодити героям, зробити публікації доступними, привабливими і гідними довіри. Таким чином, технічні й програмні засоби стали не просто інструментами, а частиною редакційної відповідальності та творчого задуму.

2.6. Зв’язок із творчим доробком (портфоліо)

Творчий проєкт, присвячений висвітленню чутливих тем в онлайн-медіа з дотриманням морально-етичних норм, має безпосередній зв’язок із попереднім журналістським доробком, що охоплює низку матеріалів, опублікованих на сторінках регіональних онлайн-видань «Акцент», «Inform.zp.ua», Інформаційний портал «Пороги», Студентська телелабораторія «Universe TV», «П’ята редакція», «Небайдуже Слово». Усі публікації репрезентують як тематичну, так і жанрову розмаїтість, водночас демонструючи сталість авторського стилю, орієнтованого на соціальну чутливість, достовірність і відповідальне ставлення до героїв матеріалів.

Зокрема, журналістські тексти створені під час студентської практики охоплюють тематику допомоги військовим, відбудови соціальної інфраструктури, створення можливостей для внутрішньо переміщених осіб, розвитку спорту й освітніх ініціатив у прифронтовому Запоріжжі. У публікації «Від допомоги військовим до розвитку освіти та енергетичної стійкості: платформа “Ми – Запоріжжя” представила результати роботи за рік» зроблено акцент на міжсекторальній взаємодії міської влади, громадського сектору та бізнесу. Цей матеріал дозволяє побачити, як журналістика може бути посередником у формуванні позитивного дискурсу про сталість і витривалість міста в умовах війни.

Водночас репортаж про оновлення спортивного залу з безкоштовними заняттями ММА у Запоріжжі − це приклад журналістського матеріалу, у якому фокус зроблено на розвитку молоді, підтримці фізичної та моральної витривалості в умовах стресу. У роботі над цим текстом застосовувались ті самі етичні принципи, що стали базовими і для творчого проєкту, зокрема: повага до приватності героїв, чесне інтерв’ювання, уникання гіперемоційної риторики.

Матеріал про профілактичний рейд ДСНС «Безпечний врожай 2024» показує інше обличчя соціальної журналістики − спрямованої не лише на репрезентацію людських історій, а й на інформування громадськості про важливі безпекові ініціативи. Така публікація водночас виконує превентивну функцію −

попередження про можливі ризики, навчання аудиторії, формування культури безпеки. У контексті теми чутливості це має окрему вагу, адже стосується захисту життя і здоров'я громадян.

Ще один приклад попереднього досвіду − матеріал про відкриття освітнього центру для дітей ВПО в Запоріжжі. Він поєднує елементи репортажу й інформаційного повідомлення, але головне − торкається теми, яка є надзвичайно чутливою: адаптація, інтеграція, психологічна підтримка дітей, що втратили звичне середовище. Підхід до висвітлення цієї теми був обережним, з урахуванням правил та вимок, намагаючись не травмувати ні героїв публікації, ні аудиторію, яка споживає такий контент. Це вміння підтримувати баланс − критично важливе для будь-якої журналістської роботи, що має справу з травмованими соціальними групами.

Особливо знаковим прикладом з портфоліо є репортаж із Центру ветеранського розвитку. Він висвітлює проблеми соціалізації ветеранів, потребу в комплексній підтримці, важливість створення нових комунікаційних просторів. Підготовка цього тексту стала тренуванням у роботі з вразливою аудиторією, що потребує делікатного ставлення, збереження етичної дистанції та вміння слухати. Саме ці навички пізніше стали основою для створення матеріалів у межах кваліфікаційного проєкту.

Таким чином, зв'язок із творчим доробком простежується не лише через тематику (соціально значущі події, ініціативи, проблеми), а й через методологічні підходи до журналістської роботи. В усіх згаданих прикладах демонструється сталий інтерес до тем, що вимагають глибокого контексту, людського обличчя, виваженості. Вміння працювати з різними форматами (інформаційна замітка, репортаж, фоторепортаж, аналітична довідка) свідчить про професійну гнучкість, яка була реалізована і у творчому проєкті.

Отже, портфоліо не лише передувало створенню мультимедійного циклу публікацій, а й заклало методологічну й етичну основу для розробки власного медіапродукту. Досвід роботи з темами, що потребують підвищеної етичної чутливості, сформував світогляд журналіста як соціального комунікатора,

здатного бачити не лише подію, а й людину в ній. Саме на цьому перехресті − між особистим і суспільним − і зосереджена основна ідея творчого проєкту.

Протягом усього періоду навчання на факультеті журналістики ЗНУ було створено 50 журналістських матеріалів різних жанрів та форматів.

Електронне портфоліо студентської практики представлене на персональній сторінці за посиланням: https://surl.lu/jvodmb

ВИСНОВКИ

У процесі підготовки та реалізації бакалаврської кваліфікаційної роботи здійснено спробу комплексного аналізу підходів сучасної онлайн-журналістики в Україні до висвітлення чутливих тем з огляду на дотримання морально-етичних норм. Війна, соціальні травми, проблема зниклих безвісти, деколонізація, гуманітарні та цифрові виклики, психічне здоров'я стали не лише частиною інформаційного порядку денного, але й визначальним фактором, що вимагає від журналістів особливої чуйності, професіоналізму та відповідальності перед аудиторією і героями матеріалів. Тож підсумки цієї роботи варто розглядати не лише як результат індивідуального дослідження, а як невеликий внесок у ширшу розмову про етичну трансформацію української журналістики у часи суспільної турбулентності.

По-перше, на основі аналізу теоретичних джерел і практики сучасних онлайн-видань було визначено ключові характеристики чутливих тем − це теми, що мають високий рівень емоційного, морального або соціального навантаження. Вони можуть стосуватися війни, насильства, втрати, дискримінації, гендерної ідентичності, психічного здоров'я, релігії, смерті тощо. Такі теми торкаються особистих трагедій або важливих соціальних процесів, викликають етичні дилеми в журналістській роботі, тому потребують обережності й дотримання моральних норм. У роботі було встановлено, що в онлайн-середовищі такі теми потребують подвійної уваги − з одного боку, вони мають бути представлені аудиторії, з іншого − подані так, щоб не травмувати, не маніпулювати, не порушувати гідність людини.

По-друге, у ході реалізації творчого проєкту вдалося практично перевірити, наскільки в межах сучасних українських онлайн-медіа можна дотримуватися високих стандартів етики під час підготовки публікацій на делікатні теми. Під час роботи над матеріалами було усвідомлено, що чутливість у журналістиці проявляється не лише в доборі тем, а й у способі спілкування з героями, формулюванні запитань, заголовках, візуальному супроводі, навіть у

моменті, коли журналіст вирішує − писати про це чи утриматися. Була особливо цінною можливість поєднати етичні принципи (повагу до приватності, точність, достовірність, баланс) із вимогами мультимедійного цифрового формату, не втрачаючи змістовної глибини.

По-третє, результати аналізу медіатрендів і реалізованого творчого циклу засвідчили, що сучасна аудиторія онлайн-ЗМІ прагне не лише фактажу, а й аналітики, емпатії та людського виміру подій. Найбільшу реакцію викликали ті матеріали, де в центрі був герой з реальним болем, реальними втратами або надіями. Цикл публікацій, створений у межах проєкту, засвідчив, що емоційна насиченість може поєднуватися з етичною стриманістю − саме така комбінація і викликає довіру в аудиторії.

У процесі виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи було реалізовано поставлені завдання, спрямовані на практичне втілення морально-етичних принципів журналістики під час роботи з чутливою тематикою. Упродовж березня – червня 2025 року було створено цикл із шести авторських публікацій, опублікованих на інформаційному порталі «Акцент» та незалежному молодіжному порталі «Пороги». До нього увійшли матеріали на актуальні суспільні теми: пам’ять про зниклих безвісти військових («Коли наші хлопці повернуться, вони мають знати, що ні на хвилину не були забуті»: голова ГО “Кринки – шлях додому” Лідія Руденко), деколонізація міського простору («Від минулого до майбутнього: народження нових назв вулиць в Запоріжжі»; «Перейменування вулиць як відновлення ідентичності: Запоріжжя в українському та світовому контексті»), розвиток інклюзії («У Запоріжжі вперше провели змагання з бочі серед людей з інвалідністю (ФОТОРЕПОРТАЖ)», а також теми, пов’язані з психічним здоров’ям і цифровими ризиками («Теми самогубств: як говорити про це чутливо і попереджати трагедії»; «Цифровий булінг: як соціальні мережі можуть стати причиною психологічних травм»). Цей цикл публікацій дозволив комплексно розкрити суспільно важливі теми, обравши до кожної з них відповідні жанри й форми подачі з урахуванням емоційної чутливості, глибини проблематики та вимог до етичної журналістики.

Кожна публікація (фоторепортаж, інтерв’ю, аналітичні матеріали) була створена з дотриманням журналістських стандартів − достовірності, точності, балансу думок і поваги до гідності героїв. Ефективність обраних форматів підтверджено зворотним зв’язком аудиторії та аналітикою переглядів: перевагу отримали матеріали з живими історіями та емоційно влучними акцентами. Технічні засоби (фото, структура, заголовки без клікбейту) і канали просування (соцмережі, сайт медіа) використовувалися з урахуванням етичних вимог.

Тема дипломної роботи зберігала актуальність упродовж усього періоду реалізації та поглибилася під час практики. Робота над проєктом дозволила поєднати етичну відповідальність із професійною точністю та знайти адекватну форму висвітлення складних соціальних тем − чесно, виважено і з повагою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вівчарик Н. «Найголовніша риса журналіста сьогодні – це емпатія», – редакторка «Української правди» Севгіль Мусаєва. *НСЖУ*. URL: https://surl.lu/gpvpow (дата звернення: 05.05.2025).

2. Голуб М. Мова ворожнечі у медіа Волині. *Сила правди.* URL: https://surl.li/yaqgsl (дата звернення: 05.05.2025).

3. Голуб О. Що таке конструктивна журналістика і чому вона життєво необхідна в складні моменти історії. *Інститут масової інформації.* URL: https://surl.lu/hpjosb (дата звернення: 05.05.2025).

4. Журналістика в умовах конфлікту: виклик професіоналізму та взаємопорозумінню? *Український кризовий медіа-центр.* URL: https://surl.lu/igyaom (дата звернення: 05.05.2025).

5. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник для працівників ЗМІ / М. Бурменський та ін. Київ : Компанія «ВАІТЕ», 2016. 118 с.

6. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI. *Верховна Рада України.* URL: https://surl.li/ggqvce (дата звернення: 05.05.2025).

7. Закон України «Про засоби масової інформації» від 13 грудня 2022 р. № 2849-IX. *Верховна Рада України.* URL: https://surl.li/pnyorq (дата звернення: 05.05.2025).

8. Кодекс етики української журналістики. *Комісія з журналістської етики.* URL: https://cje.org.ua/ethics-codex/ (дата звернення: 05.05.2025).

9. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 05.05.2025).

10. Конфліктно-чутлива журналістика: короткий словник-довідник термінів і понять / уклад. Н. В. Виговська, Ю. В. Любченко, К. Г. Сіріньок-Долгарьова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. 94 с.

11. Кузнецова О. Журналістська етика та етикет. Львів : Світ, 1998. 411 с.

12. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. *nrada.gov.ua.* URL: https://www.nrada.gov.ua/ (дата звернення: 05.05.2025).

13. Національна спілка журналістів України. *НСЖУ.* URL: https://nsju.org/ (дата звернення: 05.05.2025).

14. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 05.05.2025).

15. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради Україн*и. 1992. № 48. Ст. 650. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 05.05.2025).

16. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 10. Ст. 43. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12 (дата звернення: 05.05.2025).

17. Рожило М., Заболотна П. Особливості роботи журналіста з соціально-чутливими темами в медіа під час війни (на прикладі людей із порушенням слуху). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 34. № 2. Ч. 2. 2023. С. 141-145.

18. Семенець О. Соціальна сутність дискурсивних практик. *Світ соціальних комунікацій: наук. журнал*. Київ : КіМУ, ДонНУ, 2011. Т. 1. С. 65-67.

19. Спесивцева О. Наслідки поширення неперевіреної інформації: поради для медіа. *Центр демократії та верховенства права.* URL: https://surl.li/dobczp (дата звернення: 05.05.2025).

20. Структура та повноваження Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення. *Studies.in.ua.* URL: https://surl.li/hzrgnn (дата звернення: 05.05.2025).

21. Тихолаз І. Журналістика травми: як з цим жити і працювати. *HUBZ.* URL: https://hubz.ua/news/zhurnalistyka-travmy-yak-zhyty-ta-pratsyuvatyz-tsym/ (дата звернення: 05.05.2025).

22. Тхоржевська Т. Сенситивна журналістика як технологія врегулювання конфліктів. *Діалог: медіастудії*. 2023. Вип. 29. С. 137–146.

23. Хаміна Д. Створити якісний матеріал і не втратити себе: як війна вплинула на роботу журналістів із чутливими темами. *Медіамейкер.* URL: https://surl.li/wfudjc (дата звернення: 05.05.2025).

24. Ширченко Я. Кодекс професійної етики українського журналіста – основа правової діяльності мас-медіа. *JournLib.* URL: https://surl.li/rjzuce (дата звернення: 05.05.2025).

25. Що потрібно знати про соціальні послуги. *Департамент соціальної політики виконавчого органу Київської міської ради (КМДА).* URL: https://surl.li/slnnvz (дата звернення: 05.05.2025).

26. Draft digital media legislation. Practical advice on protecting your sources and source material. Berkman Klein Centre for Internet and Society, Harvard University. URL: https://surl.li/naktez (date of application: 05.05.2025).

27. Wardle, C., Derakhshan, G. Information disorder: the path to an interdisciplinary research and policy system. Strasbourg : Council of Europe, 2017. 109 c.

28. Working with whistleblowers. *Global Investigative Journalism Network.* URL: https://surl.li/pznljg (date of application: 05.05.2025).

ДОДАТОК А

ЦИКЛ ВЛАСНИХ МАТЕРІАЛІВ

«КОЛИ НАШІ ХЛОПЦІ ПОВЕРНУТЬСЯ, ВОНИ МАЮТЬ ЗНАТИ, ЩО НІ НА ХВИЛИНУ НЕ БУЛИ ЗАБУТІ»: ГОЛОВА ГО “КРИНКИ – ШЛЯХ ДОДОМУ” ЛІДІЯ РУДЕНКО ПРО БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ЗАХИСНИКІВ

“Коли наші хлопці повернуться, вони мають знати, що ні на хвилину не були забуті”: голова ГО “Кринки - шлях додому” Лідія Руденко про безвісти зниклих захисників

Влітку 2024 року в боях за Кринки, що на Херсонщині, зник безвісти чоловік Лідії Руденко. З того моменту її життя розділилося на "до" і "після". Вона стала голосом сотень родин, які не змогли отримати відповідь: де їхні рідні? І чи живі вони взагалі? Сьогодні вона — голова громадської організації “Кринки. Шлях додому”, що об’єднує понад 200 родин. І це інтерв’ю — не просто свідчення. Це крик правди, яку не чує держава.

Про діяльність громадської організації “Кринки. Шлях додому” в інтерв’ю для “Акценту” розповіла її очільниця Лідія — дружина зниклого безвісти захисника.

— Як виникла ваша громадська організація?

Історія нашої громадської організації, вона, мабуть, як і історія інших всіх організацій, починається з того, що ти робиш велику справу, коли тебе торкнеться горе або якась ідея. Все почалося з того, що в червні 2024 року на Херсонському напрямку, на островах, зник безвісти мій чоловік. Зник разом зі своїми побратимами. Вони випливали по четверо чоловік трьома лодками. Добре, що хоча б доплили до острова, вони були одразу обстріляні. І того ж самого дня вони усі зникли безвісти.

Операція українських сил із закріплення на лівому березі Дніпра тривала з жовтня 2023 року до липня 2024-го. Її осередком стало селище Кринки — єдиний населений пункт на Лівобережній Херсонщині, де тоді, ймовірно, вдалося утримати позиції. Водночас на рівні військово-політичного керівництва досі не оприлюднено офіційних підсумків цієї операції.

Пані Лідія зверталася до всіх можливих інстанцій: Нацполіція, НІП, СБУ, Червоний Хрест, Координаційний штаб. Але дуже швидко стало ясно: формально справу відкрили, а насправді — ніхто не шукає.

Ми, дівчата, почали шукати одна одну в соцмережах — через Facebook, оголошення, ключові слова: 38 бригада, 35, 37, Кринки, Херсон. Знайшовши перших, створили велику Viber-спільноту. Це були ТрО 122, 123, 124, 126. Ми об'єдналися одним великим напрямком і почали самостійно шукати: знайшли волонтера, бус, поїхали в Одесу, Миколаїв, Херсон, зібравши фото зниклих. Обходили морги, госпіталі, психіатричні лікарні. Шукали по всіх установах, медичних закладах. І коли ми не знайшли абсолютно ніякі відомості — зрозуміли: наскільки Кринки – це безповоротний та жорстокий напрямок.

У процесі пошуків зниклих рідних стало очевидно: для ефективної взаємодії з державними структурами та подачі офіційних звернень потрібен не просто ініціативний рух, а повноцінна організація зі статусом юридичної особи. Саме тому на початку 2025 року було створено громадську організацію “Кринки. Шлях додому”.

— Станом на липень 2024 року в Нацполіції оцінювали кількість зниклих безвісти українських бійців у Кринках та навколишніх територіях у 788 осіб. Яка кількість безвісти зниклих за вашою оцінкою?

По нашій особистій аналітиці, 2000 хлопців безвісти зниклі. 45 чоловіків офіційно рахуються в полоні. За даними статистики, яку нам озвучили на офіційні зустрічі в координаційному штабі, лише 21 тіло поховане за два роки, 6 тіл повернено рідним по репатріації з РФ, а 1 військовий — звільнений з полону. Наша мета єдина – знайти та повернути кожного безвісти зниклого військового, де б він не був. Ми розуміємо, що близько 20% наших хлопчиків зараз знаходяться в полоні. Решта, на жаль, загинули. І вже в ході наших пошукових дій ми розуміли, що тіла практично не евакуйовувалися з Лівого берега.

— Яким чином вам вдається дізнаватися інформацію про полонених? Де вони можуть знаходитися? Яким чином рідні можуть дізнатися, що людина жива і є у полоні?

Усі наші дії, які спрямовані на отримання інформації будь-яким офіційним методом: подання запитів, зустрічі з військовими частинами, з представниками військових частин, зустрічами в координаційному штабі з представниками, наприклад, ЦВС, з представниками Червоного Хреста — не дали на сьогоднішній день жодних результатів. Ми не знаємо від їх відповідей за жодного нашого зниклого безвісти. Єдине, що ми можемо сказати, що знаємо про полон тільки з телеграм-ресурсу ворожого сайту, якщо орки викладуть нашого військового в себе на каналі, тоді ми знаємо про полон. Червоний Хрест майже нікого не підтвердив взагалі. Це вся інформація. Решту ми знаходимо самі — збираємося в невеликі групи і їздимо по госпіталях, чекаючи на обміни, відвідуємо наших обмінених хлопців. Готуємо хорошої якості альбоми на впізнання. Спілкуємося з хлопцями, показуємо альбоми. Намагаємося будь-яким методом з їх слів отримати інформацію, де вони сиділи, чи можливо вони когось бачили, які були умови утримання в тій чи іншій колоні.

— Як у вас складається співпраця з Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин? У чому основна проблематика?

Співпраця наша з уповноваженими різних галузей пошуку, з різних питань, зниклих безвісти, вона на сьогоднішній день не складається ніяким чином. Наша співпраця полягає в тому, що ми приїжджаємо на офіційно заявлені, наперед розписані зустрічі, які у нас відбуваються щомісячно, на протязі цілого року. У нас кожна зустріч щомісяця з усіма представниками з питань пошуку безвісти зниклих. На сьогоднішній день ми не отримали жодної достовірної, конкретної інформації по жодному конкретному нашому безвісти зниклому хлопцю. Всі наші зустрічі відбуваються в форматі філософських роздумів, ймовірних припущень і довгих розповідей про стратегії дій на майбутнє. Усе. На мою думку, влада приховує будь-яку інформацію про наш напрямок через те, що операція врешті не мала успіху. Статистику, дані приховують командири. Можливо, вони не хочуть озвучувати те, що віддавали некоректні накази.

— Які дії на вашу думку має в першу чергу вчинити влада, щоб допомогти родичам зниклих безвісти та ймовірно полонених?

Ми просто просимо бути відвертими, і як воно є по факту, з нами спілкуватись і розказати. А далі будемо виходити з тих фактів і з тої даної реальності, яка є у нас. Все, що ми просимо на даний момент від влади, просто допоможіть нам визначитися з гілкою пошуку. Ми не можемо охопити всі сфери пошуку одночасно. У нас не вистачає нашого особистого людського ресурсу. Але, на жаль, наразі відповідей немає.

Коли наші хлопці повернуться, вони мають знати, що ні на хвилину не були забуті нами. Ми боролися за них до останнього хлопчика. Ми знайшли сили, ресурси. Ми об'єднані горем, а отже, ми сильніші, ніж будь-коли. Це непоборна сила, я вам скажу. На тому Лівому березі залишилися не просто наші рідні. На тому лівому березі залишилися наші серця і наші душі. І ми не зможемо дихати і жити, поки їх не повернемо.

У Лідії та її чоловіка Сергія — спільна донечка. Для Лідії це п’ята дитина, для Сергія — третя: від попереднього шлюбу в нього є ще дві доньки. 20 червня 2024 року зранку родина подала повторний рапорт на звільнення — відповідно до закону, Сергій мав право залишити службу як багатодітний батько. Але того ж вечора його відправили на “нульову” позицію, звідки він не повернувся. Зник безвісти.

Скарги до прокуратури щодо дій командування результатів не дали. Сергій добровільно пішов на фронт ще у 2022 році. І ніби передчуваючи свою долю, за кілька днів до зникнення оформив на Лідію генеральне доручення.

У ЗАПОРІЖЖІ ВПЕРШЕ ПРОВЕЛИ ЗМАГАННЯ З БОЧІ СЕРЕД ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ (ФОТОРЕПОРТАЖ)

На базі Запорізької школи-інтернату №1 відбулися міські змагання з бочі, у яких взяли участь спортсмени з ураженням опорно-рухового апарату. За перемогу боролися 22 учасники з міста Запоріжжя та області.

Детальніше про підготовку до змагань та результати гри – у нашому матеріалі.

Боча – це унікальний паралімпійський вид спорту, який дає шанс людям із важкими ураженнями опорно-рухового апарату проявити себе. Ця гра не лише сприяє фізичній реабілітації, а й розвиває концентрацію, точність і стратегічне мислення. Для багатьох спортсменів з обмеженими можливостями це один із небагатьох доступних видів спорту.

Гра ведеться за допомогою спеціального набору м’ячів: шість синіх, шість червоних і один білий, який ще називають “джек”, він виконує роль цільового. **Завдання кожного учасника –** розташувати свої м’ячі якомога ближче до цільового, випереджаючи суперника.

Як розповів директор Запорізької школи-інтернату №1 Володимир Максимов, більшість учасників чемпіонату – це вихованці школи-інтернату №1, а також її випускники. Завдяки зусиллям організаторів було закуплено необхідне обладнання, проведені майстер-класи із гри в бочу та змагання.

Координаторка проєкту «Крок до незалежного життя» Ольга Павлік зазначила, що команда має вирушити на змагання у квітні. Вона підкреслила, що завдяки директору Володимиру Степановичу вдалося вкластися в необхідні терміни, що дало учасникам шанс проявити себе на всеукраїнському рівні.

Для довідки: Проєкт «Крок до незалежного життя», який діє на базі Єврейського общинного центру «Мазаль Тов», спрямований на соціалізацію людей з інвалідністю 18+. Його мета – допомогти учасникам адаптуватися до життя в суспільстві через активну участь у спортивних і соціальних заходах.

Один із вихованців школи-інтернату, Данило, який вже навчається у 12 класі, поділився своїми враженнями від змагань:

«Це як гольф, тільки руками».

Він зазначив, що грати йому дуже сподобалося, і подібні змагання – це чудова можливість проявити себе та отримати новий досвід.

Однією з ключових фігур у підготовці команди стала її молода тренерка пані Анна, яка приєдналася до команди рік тому. Її активна громадська діяльність почалася ще в дитинстві, з ранніх років вона спілкувалася з людьми з інвалідністю й допомагала їм.

«Головне – ставитися до них як до звичайних людей. Вони сильні та незалежні, і не варто втручатися, поки вони самі не попросять про допомогу», – зазначає вона.

Переможцями чемпіонату стали:

- 1 місце – Павло Андрієнко;
- 2 місце – Сергій Журба;
- 3 місце – Дмитро Горін.

Запорізька спеціальна школа-інтернат №1 – це заклад, що надає освіту та підтримку дітям із порушеннями опорно-рухового апарату та іншими особливими освітніми потребами. У школі, де загалом функціонує 25 класів, нині навчається 190 дітей. Окрім основної освітньої програми, заклад також активно займається реабілітацією учнів та підтримкою їхнього фізичного й психологічного розвитку.

Проведення змагань із бочі в Запорізькій школі-інтернаті №1 – це не просто спортивна подія, а важливий крок до соціалізації, розвитку та визнання цього виду спорту в регіоні.

«ВІД МИНУЛОГО ДО МАЙБУТНЬОГО: НАРОДЖЕННЯ НОВИХ НАЗВ ВУЛИЦЬ В ЗАПОРІЖЖІ»

Перейменування вулиці у Запоріжжі − це не лише зміна табличок, а й діалог із минулим, сьогоденням і майбутнім. Кожна нова назва − це крок до повернення місту його справжнього голосу, очищеного від імперських нашарувань. Від бульвару Марії Примаченко до площі Вернадського − Запоріжжя вчиться вшановувати своїх героїв і свою історію.

Ця тема викликає різні реакції серед мешканців. Одні зважають на доречність витрат під час війни, інші − на цінність нових назв і символічну зміну контексту. Нижче — кілька думок містян:

«З одного боку, не час, з іншого − іменами ворога ховатись дивно»

«Щодо перейменувань під час війни не можу сказати однозначно, якщо на це виділяються кошти з бюджету, то як на мою думку, це не досить доречно на сьогоднішній день, але з іншої сторони, досить дивно перебувати в укритті на вулиці умовного Леніна, коли в цей час ЗС РФ криють місто радянськими ФАБ-500».

«Навіть донька виправляє − це вже вкорінюється в побуті»

«Мене особисто навіть донька виправляла на початку, коли я площу Вернадського називав пушкіна, а вона мене кожного разу виправляла при цьому коли дійсно було перейменовано власне від частини за моєї ініціативи є відповідно ті назви традиційні, які просто відображають уснемовленнєві особливості».

«Якщо молодь використовує нові назви − значить, вони працюють»

«Я нещодавно почув в громадському транспорті розмову двох молодих людей, які їхали і які на щастя правильно називали нові зупинки, як вони називаються. Тобто у них там була якась розмова, я чесно не вникав, тому що не слухав, але слух вихопив нові назви і мені стало дуже приємно, що ось вони працюють. Зупинка Донцова працює, зупинка Вернадського працює. Це головне, це класні назви, які працюють і які зайшли. Якщо молодь їх підхопила, значить у цих назв майбутнє. І вони вже працюють і вони вже впливають на людей».

У Запоріжжі за останні роки вже перейменовано понад 300 об’єктів міського простору. Нові назви − це імена українських героїв, діячів культури, знакові події. Це крок до переосмислення міської ідентичності, творення нового образу Запоріжжя. Втім викликів ще чимало. Станом на червень 2024 року, в Запорізькій області залишалося 1011 вулиць, пов’язаних із радянською та російською спадщиною − це найбільший показник в Україні (за даними проєкту «Деколонізація. Україна»)

Після 24 лютого 2022 року світогляд українців зазнав докорінних змін. Росія, яка десятиліттями нав’язувала нам образ «братнього народу», сьогодні для переважної більшості асоціюється з війною, руйнуванням і минулим, від якого хочеться якнайшвидше відмовитись.

Про це свідчать і дані дослідження Центру Разумкова «Ідентичність громадян України: тенденції змін», проведеного в червні 2024 року. Згідно з ним, 78% опитаних вважають Росію символом відсталості та регресу. А міф про «братні народи» практично зник з українського інформаційного простору − у 2017 році в нього ще вірили 27%, нині ж − лише 3%.

Щодо СРСР: 9% хотіли б повернення радянських порядків, натомість 78% виступають проти. Це свідчить про усвідомлене переосмислення минулого та вибір на користь майбутнього.

Перейменування топонімів − не лише політичне рішення, а й комунікаційний виклик для медіа. Ми запитали в телеведучої та журналістки Ольги Вакало, чи доводилось їй працювати з цією темою у професійній діяльності:

«Колись за сивої давнини, ще коли я працювала на державному телебаченні, у нас була програма «Є така вулиця». Це був такий теленарис, присвячений вулицям із цікавими назвами. Ми звертали увагу на них, щоб якось відкривати запоріжцям місто, в якому вони живуть. Бо це ще був період, коли Запоріжжя сприймалося як місто однієї вулиці − тоді це був проспект Леніна. Досі відкритим залишається питання пошанування в назвах вулиць і взагалі в міському просторі наших героїв, які гинуть за Україну зараз, героїв з Запоріжжя або героїв, які тут гинуть на запорізькому напрямку. Ці всі питання ще не вирішені, нема визначеності з цим, і тому процес відбувається дуже хаотично. Одне заміняється на інше, і дуже мало, недостатньо інформації про те, як це відбувається, чому, коли і хто долучений до процесу».

Пані Вакало звертає увагу, що в місті бракує публічних майданчиків для обговорення топонімічних змін, освітніх програм, які б пояснювали, чому саме ті чи інші особистості чи події мають бути представлені в міському просторі. Водночас, навіть члени комісій, які ухвалюють рішення щодо перейменування, не завжди мають чіткі аргументи для пояснення свого вибору.

Голова організації «Запорізький Колорит» Наталія Бабенко вже давно активно займається питаннями культури та історичної спадщини регіону, а також бере участь у роботі комісії з перейменування. Її мотивація долучитися до процесу виникла ще задовго до повномасштабного вторгнення − зокрема, під час спроби перейменувати площу Маяковського ще у 2007 році. Тоді, замість запропонованого варіанту «Площа Героїв Чорнобиля», Бабенко та її однодумці виступали за альтернативну назву − «Майдан митців». І хоча питання пройшло всі необхідні етапи голосування, процес зрештою загальмувався через технічні та адміністративні нюанси, зокрема через плутанину між статусами скверу та площі.

«Хотілося б, щоб більше культурних діячів, і, взагалі, те, що пов'язано з культурою Запоріжжя, було, ну, якось так, закарбовано в назвах наших вулиць. Ну, так, наприклад, народився бульвар Марії Примаченка, що відходить від Майдану митців. Це логічно, бо в нашому художньому музеї найбільша в Україні колекція картин, ну, такої видатної української художниці».

Назви − як рами для спогадів і сенсів. Змінюючи їх, ми не стираємо минуле, а даємо шанс розповісти іншу історію − історію про себе. Ту, де місце під сонцем мають не диктатори й поети-колонізатори, а герої, митці, діячі, чия пам’ять творить місто, гідне свого імені.

«ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ ВУЛИЦЬ ЯК ВІДНОВЛЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ: ЗАПОРІЖЖЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ»

Назви вулиць − це не просто адреси. Це відображення того, чию історію ми визнаємо своєю. У Запоріжжі процес декомунізації топонімів триває з 90-х, але саме зараз — на тлі російського вторгнення − він набув особливого значення. Повертаючи справжні імена місту, громада відвойовує не лише простір, а й пам’ять.

Процес декомунізації не настільки давній. Ще в 90-х роках минулого століття у Запоріжжі почали зникати назви, пов’язані з діячами радянського режиму. Про те, як саме це відбувалося − розповів історик і член міської комісії з перейменування Сергій Білівненко:

«Насправді ж процес перейменування в місті Запоріжжя та в області розпочався ще в 90-х і тоді з'явилася така прекрасна назва як бульвар Шевченка, за радянського часу це був бульвар Жданова. Більшість мешканців Запоріжжя не здогадується хто такий Жданов − діяч комуністичного режиму, один з очільників і організаторів Голодомору, але був такий бульвар. Або прекрасна вулиця Якова Новицького, яка також стала результатом перейменування 90-х років, вона називалася, мені здається в честь якогось партз'їзду».

На тимчасово окупованих територіях Запорізької області російські війська повертають старі радянські назви, а згодом − замінюють їх на імена своїх «новітніх героїв». Так у селищі Михайлівка Василівського району було перейменовано центральну площу на честь колаборанта та глави військово-цивільної адміністрації Івана Сушка, який загинув у серпні 2022 року у власному автомобілі внаслідок вибуху, влаштованому українським рухом опору.

«І росіяни зараз на окупованих територіях, вони якраз роблять все для того, щоб прославляти тих, хто боровся з українською державністю. Це те ж саме місто Мелітополь, де була назва однієї з вулиць в честь Дмитра Донцова, уродженця цього міста. І раніше вона називалася вулиця Профінтерна. А в 2023 році окупанти назвали її в честь Павла Судоплатова, одного з керівників радянських спецслужб, який був організатором вбивства діячів українського національного руху. Це говорить, що росіяни зараз проводять маркування окупованої території згідно їхньої ідеології, намагаючись знищити українську ідентичність цих населених пунктів, пропагуючи ідеї Новоросії, Російської імперії, Радянського Союзу».

Назви, що дісталися нам у спадок від радянського минулого, − це не просто географічні позначення. Це частина ідеологічного коду, який роками впливав на свідомість українців. У багатьох із цих назв закладено радянський підтекст − той, що спотворює історичну пам'ять і не відповідає нашій українській ідентичності.

Наприклад, назва «Жовтневе» − з першого погляду нічого підозрілого: ніби й місяць, і колір. Але насправді − це згадка про «велику жовтневу революцію», один із головних символів радянської пропаганди. Або інший приклад − вулиця Правди. Начебто гарне слово, яке асоціюється з чесністю. Та насправді вона названа на честь газети «Правда» − головного рупора радянської ідеології, яка роками формувала викривлену картину світу.

Замість цих назв сьогодні з'являються інші − більш осмислені та близькі українцям. Так, вулицю Правди у Запоріжжі перейменували на честь Леоніда Жаботинського − легендарного спортсмена, який прославив місто на весь світ. Це приклад того, як місто поступово відходить від радянського спадку й повертається до своїх справжніх героїв.

Історик і директор Музею Архітектури міста Михайло Мордовської бачить у цьому таку проблему:

«Назви їм формують таке хибне уявлення про наші міста, як про осередки там російської культури, або русского міра. Тому що центральні вулиці наших українських міст були названі чомусь не на честь українських діячів і не на честь українських якихось визначених подій в історії. Були названі на честь пушкіних, лермонтових, маяковських, гагаріних і інших людей, які до української культури і історії, по-суті ніякого такого не мали. І росіяни коли зайшли до наших міст на танках і інші техніці, вони просто не побачили різниці в цьому плані, в плані назв вулиць. Тобто вони також проїхалися по тій вулиці Гагаріна, доїхали до площі, рандомно, до маяковського і так далі».

У Запоріжжі, як і в багатьох містах, радянські чи імперські назви вулиць настільки вкорінились у повсякденність, що сприймаються як щось звичне. Люди часто не замислюються, кого чи що ці назви увіковічнюють − для багатьох це просто адреса з дитинства.

Після розпаду СРСР постсовєтські країни взяли активний курс на декомунізацію, не винятком було і перейменування вулиць. З початком повномасштабного російського вторгнення низка країн почала нову хвилю спроб позбутися радянської та російської спадщини.

Наприклад, у сусідній Польщі процес декомунізації стартував на початку 1990-х років із ухвалення закону про жертв репресій, який визнавав злочини тоталітарних режимів та

надавав пільги борцям за незалежність. Після ухвалення в Україні 2015 року низки «декомунізаційних законів» Польща теж не стала зволікати, і вже 2016 року президент Анджей Дуда підписав закон про заборону пропаганди комунізму. Відповідно до нього, у країні планували перейменувати понад 1000 вулиць, назви яких були пов'язані з комуністичним режимом. Не рідко перейменування вулиць імітували, коли змінювали назву на ідентичну, але насправді пов’язану з іншою людиною чи подією. Наприклад, у Варшаві одну з вулиць, названу на честь діяча компартії Польщі Александра Ковальського, перейменували на честь Александра Ковальського, який був хокеїстом та офіцером польської армії, розстріляним у Катині 1940 року. У практиці перейменування в нашому регіоні також є подібний досвід, яким поділився Сергій Білівненко:

«Коли говорили, наприклад, про тих же самих бердянців, то у них багато було пов'язано із особистістю Шмідта − керівника повстання за часів російської імперії і при перейменуванні просто комісія, яка цим займалась акцентувала вагу, що ми не переименовуємо взагалі тому що тепер ця назва, яка там пов'язана із тим же самим Шмідтом, буде стосуватися не того офіцера, який підняв повстання, а його батька, який також Петро Шмідт керував Бердянському був старшим морським начальником порту і так далі і той Петро Петрович Шмідт абсолютно. Це дві людини батько і син, абсолютно з однаковим ім'ям, як по-батькові на прізвище і таке було рішення, що ми вшановуємо не пам'ять молодшого, якого розстріляли на острові Березань а його батька який керував портом і займався розбудовою Бердянська, такий принцип він можливий і якщо ми по особам які в українській історії залишили гарний слід можемо переменувати згодити ціловічно і знову ж все залишить від громади».

У Латвії боротьба з комуністичними наслідками, також почалася з відновленням незалежності. З РФ вони мали домовленість про збереження споруд, що возвеличували радянський союз, як культурної спадщини, але 2022 року її скасували. Процес відмови від радянських і російських назв і пам’яток спричинив протести з боку етнічних росіян, що жили у Латвії. Вулицям почали повертати попередні історичні назви. Так Московський парк у Ризі знову став Латгальским, а з 2024 року вулиці, названі на честь російських письменників, перейменувалии на згадку про латвійських культурних діячів.

Литва на відміну від інших пострадянських країн у цьому питанні була радикальнішою. Власне, сам процес зміни топонімів і повернення історичних назв розпочався одразу після здобуття незалежності, раніше за інші пострадянські країни. Литовське суспільство сприйняло зміни позитивно, адже вважало їх важливим кроком як до відновлення національної ідентичності, так історичної пам’яті. Особливо це стосувалося молодшого покоління, що прагнуло до європейської інтеграції, але, незважаючи на такий успіх, були й ті, хто ностальгував за радянськими роками, що викликало неабиякі суперечки.

Перейменування вулиці − це не просто технічний процес і політичні рішення. За тим, як змінити назву на карті міста, зберігається більше: перегляд минулого, переосмислення ідентичності, прагнення позбутися нав’язаного та повернути своє. Запоріжжя, використовуючи міжнародний досвід, вчиться формувати власний голос, позбуваючись імперських нашарувань і повертаючи історичну справедливість.

ТЕМИ САМОГУБСТВ: ЯК ГОВОРИТИ ПРО ЦЕ ЧУТЛИВО І ПОПЕРЕДЖАТИ ТРАГЕДІЇ

Висвітлення теми самогубств у медіа − це надзвичайно делікатне завдання, що потребує професійного та етичного підходу. Правильне висвітлення теми самогубств у медіа є вкрай важливим через її вплив на суспільство, особливо на вразливі групи населення. Неправильна подача може викликати негативні наслідки, включаючи феномен наслідування (ефект Вертера), тоді як етичне і коректне висвітлення допомагає інформувати громадськість та попереджати трагедії.

У 1974 році соціолог Девід Філіпс увів термін «ефект Вертера», дослідивши взаємозв’язок між публікаціями в медіа та зростанням кількості самогубств. Він виявив, що

після резонансного висвітлення випадків самогубств, особливо відомих людей, спостерігається збільшення подібних інцидентів у суспільстві. Це явище пояснюється впливом інформації на поведінку вразливих груп.

Роберт Чалдіні, досліджуючи моделі суспільного впливу, дійшов висновку, що люди схильні наслідувати тих, кого вони вважають подібними до себе за соціальним статусом, цінностями чи обставинами. Ця схильність до наслідування підсилюється, якщо особа, яка стала об'єктом уваги, є впізнаваною або має сильний емоційний зв'язок із суспільством.

Габріель Тард у своїх роботах акцентував на фундаментальній ролі наслідування в соціальному розвитку. Він зазначав, що наслідування є основним механізмом передачі ідей, поведінкових моделей та культурних норм, які формують соціальну структуру. На його думку, суспільство функціонує завдяки постійній взаємодії та запозиченню досвіду між індивідами та групами. Таким чином, усі ці дослідження показують, що явище наслідування є глибоко вкоріненим у людській поведінці, а висвітлення чутливих тем у медіа може мати значний вплив на суспільну динаміку, включаючи як позитивні, так і негативні наслідки.

За твердженням експертів організації Reporting on Suicide, вплив на суїцидальну поведінку вразливих груп населення залежить не від факту публікації новини про самогубство, а від способу її подання. Журналіст може ненавмисно створити враження, що самогубство є звичним або прийнятним явищем. Водночас відповідальний підхід до висвітлення таких тем здатний допомогти у запобіганні суїцидальній поведінці.

Факти про самогубства

Популярність історій впливає на кількість випадків. Чим більша увага медіа приділяє історіям про самогубство, тим більша ймовірність подальших суїцидів.

Часовий ефект. Рівень самогубств може підвищуватися протягом 10 днів після телевізійних чи інших повідомлень про випадок суїциду.

Групові суїциди. Поширення матеріалів у медіа та соцмережах про самогубства або заподіяння собі шкоди здатне викликати так звані «групові» або «кластерні» суїциди.

Вплив на молодь. Постійне висвітлення теми суїцидів може призвести до виникнення «моди» на суїцидальну поведінку, особливо серед підлітків і молодих людей, які є найбільш вразливою аудиторією.

Як коректно висвітлювати тему суїцидів

Не деталізуйте фізичні наслідки. Детальний опис спроб самогубства чи їх наслідків може виступати тригером і стимулювати уразливих людей до наслідування.

Уникайте гучних висловів. Не використовуйте словосполучення на кшталт «епідемія самогубств» або «місто з найбільшим рівнем самогубств». Вони створюють хибне уявлення про масштаб явища і можуть посилювати тривожність.

Не публікуйте фото, методи чи місця. Публікація фотографій загиблих, описів способів або локацій може спровокувати наслідувальну поведінку.

Пояснюйте комплексність проблеми. Підкреслюйте, що самогубство є результатом складної взаємодії багатьох факторів, а не одиничної причини.

Уникайте романтизації. Не представляйте загиблих як жертв чи об'єкти суспільного захоплення, адже це може створити уявлення про схвалення суїцидальної поведінки. Замість цього акцентуйте на жалобі за втраченим людським життям.

Контролюйте кількість деталей. Надлишок інформації може підштовхнути до фатальних рішень.

Національна гаряча лінія професійної профілактики суїцидів та підтримки психічного здоров'я 7333 окреслила головні правила відповідального розповсюдження інформації на тему суїциду:

Рекомендується уникати висвітлення резонансних випадків суїцидів, особливо за участі відомих осіб (зараз поняття «відомості» розширилося завдяки активній присутності багатьох людей у соціальних мережах). небажаний інтерес і спровокувати наслідування.

Важливо пам’ятати, що самогубство − це трагедія, а не сенсація. Матеріали на цю тему повинні розміщуватися подалі від перших сторінок друкованих видань, а також не використовуватися як заголовна новина на сайтах чи в телевізійних випусках.

Подавати інформацію слід об’єктивно, наголошуючи на тому, що самогубство є результатом взаємодії різних факторів і що йому можна запобігти, якщо вчасно виявити ознаки суїцидальної поведінки та звернутися за допомогою. Важливо акцентувати увагу на підтримці родичів і розвитку ефективних систем профілактики суїцидів.

Корисними будуть матеріали, що висвітлюють способи розпізнавання тривожних сигналів, методи подолання життєвих труднощів та шляхи адаптації до кризових ситуацій. Якщо у померлого був психічний розлад, цю інформацію потрібно подавати обережно, підкреслюючи, що це лише один із можливих факторів ризику, а не єдина причина.

Не слід публікувати передсмертні записки, використовувати стереотипи релігійного чи культурного характеру або звинувачувати інших осіб у трагедії. Натомість важливо надавати контакти організацій, які пропонують психологічну допомогу. В Україні діють спеціалізовані служби підтримки, які можуть бути корисними для тих, хто перебуває у кризі.

Відповідальне висвітлення теми може не лише запобігти наслідувальній поведінці, але й допомогти інформувати суспільство про важливість підтримки психічного здоров’я та доступних ресурсів допомоги.

ЦИФРОВИЙ БУЛІНГ: ЯК СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ МОЖУТЬ СТАТИ ПРИЧИНОЮ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРАВМ

Соціальні мережі мають потужний вплив на різні аспекти життя людини, включаючи її соціальний, психологічний та емоційний стан. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним залежно від способу використання соцмереж та індивідуальних особливостей людини. Глобальна мережа Інтернет та її сервіси можуть стати джерелом психологічного дискомфорту або навіть причиною травм якщо їх використовують надмірно чи без усвідомлення потенційних ризиків та через низку факторів, які впливають на емоційний стан, самооцінку та психічне здоров’я. Цей вплив особливо відчутний серед дітей, підлітків та людей, які вже мають проблеми з психічним здоров’ям або схильні до них. Середньостатистичний користувач соціальних мереж проводить у них приблизно 2,5 години на день, що становить 864 години на рік.

Щодо України, за даними на січень 2024 року, 64,9% населення активно користуються соціальними мережами, що становить 24,3 мільйона осіб. Хоча точні дані про середній час, який українці проводять у соціальних мережах, обмежені, можна припустити, що цей показник близький до глобального середнього значення.

Зокрема, за даними дослідження Gemius, у квітні 2024 року середній час, проведений на YouTube з мобільних пристроїв, становив 20 хвилин 10 секунд на день, а на Facebook з ПК − 52 хвилини 48 секунд на день.

Соціальні зв’язки та розширення можливостей спілкування

Соцмережі руйнують географічні бар’єри між людьми, дозволяючи спілкуватися кожному в реальному часі, незалежно від місця перебування. Такі платформи як Facebook, Instagram, Telegram, Twitter забезпечують інструменти для текстового, голосового або відеозв’язку. Досліджуючи вплив соціальних мереж на психічне здоров’я, науковці з Університету Глазго (Шотландія) встановили, що використання соцмереж понад п’ять годин на добу може негативно вплинути на здоров’я.

Серед можливих наслідків – проблеми зі сном, депресія та навіть погіршення пам’яті. У свою чергу, дослідники з Університету Суонсі (Уельс) з’ясували, що тривале використання Facebook знижує рівень задоволення життям. Це пояснюється тим, що користувачі часто демонструють свої досягнення, приховуючи щоденні зусилля, які стоять за успіхом. Така

ідеалізована картина може викривлювати сприйняття реальності, викликати почуття невпевненості у власних силах, заздрість і, як наслідок, депресивні стани.

Завдяки гнучкості формату люди можуть спілкуватися через коментарі, лайки, пости або прямі повідомлення, вибираючи найзручніший для себе спосіб. Усе частіше онлайн-спілкування замінює фізичні зустрічі, що може впливати на глибину соціальних зв'язків, а вираження емоцій через емодзі чи стікери хоч і спрощує спілкування, але здебільшого зменшує його емоційну складову. У просторах інтернету люди звикають до швидкої комунікації, але це може зменшувати якість і продуманість взаємодії.

Що таке цифровий булінг

Цифровий булінг (англ. cyberbullying) − це форма агресії або домагання, яка відбувається у цифровому середовищі, зокрема через соціальні мережі, месенджери, форуми, відеоігри чи інші онлайн-платформи. Основною особливістю є використання технологій для заподіяння психологічного дискомфорту, приниження чи переслідування інших людей.

Люди часто спілкуються без обличчя, знаходячись під маскою заставок чи фото (нерідко не своїх) та уявними нікнеймами, що більш розповсюдженою є практика фейкових або ж закритих акаунтів, що дозволяє їм висловлювати негатив без страху за свою репутацію, адже вони не відчувають реальних наслідків тих чи інших своїх дій в мережі. Це дає відчуття безкарності, оскільки коментатор не бачить негайної реакції на свої слова. Відсутність прямого контакту з іншою людиною робить висловлювання менш емоційно значущими для коментатора.

Коментарі під постом чи коротким відео можуть бути способом «випустити пар» через стрес або невдоволення, навіть якщо це ніяк не пов'язано з тим, кого критикують чи «виливають бруд». Успіхи або щастя інших людей у соціальних мережах можуть викликати заздрість, яка перетворюється на агресію. До того ж якщо в коментарях уже є негативні відгуки, це може спонукати інших приєднатися до критики, створюючи «ефект натовпу». Таким чином через агресію в інтернеті у людей може розвиватися та прогресувати тривожність, посилюватись депресія або інші психологічні проблеми.

Скринінгова платформа психічного здоров'я «Anima.ua» опитала понад 42 тисяч своїх користувачів. За результатами дослідження серед опитаних українців:

39% щодня відчувають втому або зниження енергії;

37% − зниження інтересу чи відчуття задоволення від справ;

34% опитаних респондентів мають проблеми зі сном;

30% мають труднощі з концентрацією уваги та негативні відчуття щодо себе;

29% опитаних жителів щодня відчувають поганий настрій чи пригнічення;

24% − мають поганий апетит або переїдають;

11% помічають у себе сповільненість рухів та мовлення або надмірну метушливість;

11% людей думають про смерть або про заподіяння собі шкоди.

Нейробіолог Сергій Данилов зазначив, що дані статистики ментальних розладів − дуже високі. У світі суїцидальні думки налічуються у 0,6% людей, а згідно з опитуванням серед українців − 11%. Високі прояви депресії в середньому у світі у понад 3,2%.

Однією з найпоширеніших форм цифрового булінгу є поширення фейкової Інформації, розповсюдження неправдивих чуток, пліток або компрометуючого контенту про людину. Навмисно створена неправдива або маніпулятивна інформація може також поширюватися для досягнення певних цілей: політичних, економічних, соціальних або особистих. Фейкові новини часто створюються з емоційно зарядженим змістом, що провокує певний страх або паніку. До прикладу фальшиві новини про катастрофи, епідемії або загрози безпеці викликають тривогу навіть у людей, які раніше були спокійними.

Також в інтернеті люди можуть стикатися з кіберсталкінгом − постійним переслідуванням через онлайн-комунікації, спостереженням за людиною, відправленням їй численних повідомлень або коментарів із залякуванням; доксингом − публічним викриттям приватної інформації (адреси, номеру телефону, іншої конфіденційної інформації) без згоди

людини; шеймінгом − приниженням або осудом за певну поведінку, зовнішність, дії чи висловлювання.

Як захистити себе від цифрового булінгу

Якщо агресор «прив'язався» до вас, важливо припинити реагувати на провокації. Психолог Крістіна Мжельська радить такі кроки:

Ігноруйте кривдника: Не відповідайте на агресивні повідомлення чи коментарі. Кривдник прагне отримати вашу реакцію, тому відсутність відповіді часто знижує його інтерес.

Уникайте контакту: Намагайтеся обмежити будь-яке спілкування з агресором. Можна вийти з облікового запису або заблокувати кривдника. Така поведінка не є проявом слабкості, а навпаки — це свідчення вашої здатності контролювати ситуацію.

Показуйте байдужість: Демонструйте, що слова кривдника не мають для вас значення. Байдужість може бути набагато ефективнішою, ніж агресивна відповідь, хоча стриматися іноді складніше.

Використовуйте гумор: Якщо обставини не дозволяють уникнути взаємодії, намагайтеся перевести ситуацію в жарт. Гумор часто збиває агресора з пантелику та зменшує його бажання дошкуляти вам.

Стримуйте гнів і злість: Агресор шукає емоційної реакції, тому залишайтеся спокійними й упевненими. Це не лише розчарує кривдника, а й дозволить вам зберегти внутрішню рівновагу.

Обговорюйте ситуацію з близькими: Поділіться тим, що відбувається, з людьми, яким ви довіряєте. Вони допоможуть вам розробити правильну стратегію поведінки, підтримають емоційно та допоможуть знайти вихід із ситуації.

Головне пам'ятати, що реакція багато в чому визначає, чи продовжить агресор свої дії. Важливо зберігати спокій і діяти обдумано, щоб зупинити конфлікт і захистити себе.

ДОДАТОК Б
СПИСОК МАТЕРІАЛІВ ПОРТФОЛІО

Телевізійні матеріали:

1. Сюжет. «Показ короткометражки харків'янки в Німеччині про права жінок». Студентська телелабораторія «Universe TV», 07.06.2022
2. Репортаж. «Марш Свободи в Ризі разом із Kyiv Pride». Студентська телелабораторія «Universe TV», 19.06.2022
3. Репортаж. «Орки запустили "іскандер" по передмістю Запоріжжя». «П'ята редакція», 21.02.2023. URL: https://m.youtube.com/watch?v=LSISRbUE8Io (власний сценарій)
4. Сюжет. «На Запорізькому напрямку йдуть на штурм – як проходять навчання воїнів ЗСУ». «П'ята редакція», 20.03.2023. URL: http://surl.li/hczbw (власний сценарій).
5. «Катерина Касімова Таймлапс», 01.06.2023. URL: https://youtu.be/ry3AVyrTsy8https://youtu.be/ry3AVyrTsy8

Інтернет-матеріали:

1. Огляд. «Жінка-король»: історія чи фантазія? Інформаційний портал «Пороги», 20.10.2022. URL: https://porogy.zp.ua/2022/10/zhinka-korol-istoriya-chy-fantaziya/
2. Огляд. «Українці в російських фільмах: історія пропаганди». Інформаційний портал «Пороги», 26.10.2022. URL: https://porogy.zp.ua/2022/10/ukrayintsi-v-rosijskyh-filmah-istoriya-propagandy/
3. Блог. «Моя війна. Мрії відкладені до перемоги». Інформаційний портал «Пороги», 15.06.2023. URL: https://porogy.zp.ua/2023/06/moya-vijna-mriyi-vidkladeni-do-peremogy/
4. Стаття. «Тактична медицина: чи варто знати кожному». Інформаційний портал «Пороги», 19.06.2023. URL: https://porogy.zp.ua/2023/06/taktychna-medytsyna-chy-varto-znaty-kozhnomu/
5. Стаття. «Навчання онлайн, що заважає найбільше». Інформаційний портал «Пороги», 23.06.2023. URL: https://porogy.zp.ua/2023/06/navchannya-onlajn-shho-zavazhaye-najbilshe/
6. Стаття. «Про що пишуть українські письменники та поети під час війни». Інформаційний портал «Пороги», 23.06.2023. URL: https://porogy.zp.ua/2023/06/pro-shho-pyshut-ukrayinski-pysmennyky-ta-poety-pid-chas-vijny/
7. Стаття. «ЗМІ прифронтового міста у висвітленні повномасштабного вторгнення рф». Науковий журнал «Український інформаційний простір», 17.05.2023. URL: http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/issue/view/16704
8. Стаття. «Дофамінове меню»: спокуслива обіцянка чи дієва практика? Науковий журнал «Небайдуже Слово», 14.11.2024. URL: https://surl.li/oqdvjq
9. Новина. «Яким буде літо 2024: метеорологиня дала прогноз». Akzent.zp.ua, 12.04.2024. URL: https://surl.li/dtsnsd
10. Замітка. «Маємо бути готовими до будь-якого розвитку подій»: Федоров прокоментував обстріли в Запоріжжі». Akzent.zp.ua, 10.04.2024. URL: https://surl.li/qtslse
11. Довідка. «Великдень-2024: чи будуть вихідні в Україні». Akzent.zp.ua, 14.11.2024. URL: https://surl.li/fvcrie
12. Фоторепортаж. «Як в Запоріжжі працює Центр ветеранського розвитку (ФОТО)». Akzent.zp.ua, 16.04.2024. URL: https://surl.lu/qknpim
13. Новина. «У школах Запоріжжя навчатимуться влітку: названо місяць». Akzent.zp.ua, 15.04.2024. URL: https://surl.li/huaeau

14. Інтерв'ю. "Коли наші хлопці повернуться, вони мають знати, що ні на хвилину не були забуті": голова ГО "Кринки – шлях додому" Лідія Руденко про безвісти зниклих захисників. 12.06.2025. URL: https://surl.li/pzbjfv

15.Стаття. "Дофамінове меню": спокуслива обіцянка чи дієва практика? 13.11.2024. URL: https://surl.li/waesaz

16. Фоторепортаж. У Запоріжжі вперше провели змагання з бочі серед людей з інвалідністю (ФОТОРЕПОРТАЖ). 27.03.2025. URL: https://surl.lu/ntobmg

17. Фоторепортаж. У Запоріжжі волонтери Червоного Хреста влаштували благодійний ярмарок (ФОТО). 01.05.2024. URL: https://surl.li/iktmpj

18. Фоторепортаж. Як в Запоріжжі працює Центр ветеранського розвитку (ФОТО). 16.04.2024. URL: https://surli.cc/ywxcbc

19. Фоторепортаж. У Запоріжжі відбувся відкритий чемпіонат області зі змішаних єдиноборств ММА (ФОТОРЕПОРТАЖ). 05.05.2025. URL: https://surl.li/bslyss

20. Аналітична стаття. Рік єдності та спільної роботи: підсумки роботи Платформи «Ми – Запоріжжя». 01.03.2025. URL: https://surl.li/rlfxsf

21. Стаття. Бути почутим: як фаббінг може зруйнувати стосунки. 18.12.2024. URL: https://surl.li/yynsyb

22. Стаття. Боротьба жінок за рівні права: досвід різних країн та хвилі фемінізму. 18.12.2024. URL: https://surl.li/calexm

23. Стаття. Теми самогубств: як говорити про це чутливо і попереджати трагедії. 18.12.2024. URL: https://surl.li/aeeydt

24. Стаття. Цифровий булінг: як соціальні мережі можуть стати причиною психологічних травм. 18.12.2024. URL: https://surl.lu/wjmwug

25. Огляд. Де відпочити сім'єю в Запоріжжі в останні тижні літа. 16.09.2024. URL: https://surl.li/atfozf

26. Фоторепортаж. З мінами та снарядами поруч: як на Запоріжжі збиратимуть врожай цього року (ФОТО). 04.02.2024. URL: https://surl.li/aikamb

27. Фоторепортаж. В Запоріжжі оновили спортивний зал з безкоштовними заняттями ММА: як він виглядає (РЕПОРТАЖ). 20.08.2024. URL: https://surl.li/xortuu

28. Огляд. Мобілізація, перекази грошей та підвищення податків: що зміниться для запоріжців в жовтні. 02.10.2024. URL: https://surl.lu/raairw

29. Огляд. Підготовка до зими: скільки коштують обігрівачі в Запоріжжі та як обрати. 20.10.2024. URL: https://surli.cc/mqprpg

30. Стаття. Розкрито цинічну шахрайську схему після трагедії в Запоріжжі. 07.06.2024. URL: https://surli.cc/mvtyxh

31. Стаття. У Запоріжжяобленерго оцінили справедливість розподілу світла між споживачами. 01.08.2024. URL: https://surl.li/zsjyku

32. Огляд. Готовність України до переговорів з рф та очікування наймасовішого ракетного удару через прибуття F-16: огляд фейків тижня. 30.07.2024. URL: https://surl.li/otyats

33. Фоторепортаж. У Запоріжжі запрацював освітній центр для дітей ВПО: як записатися та кого приймають (ФОТО). 22.07.2024. URL: https://surli.cc/exuiba

34. Огляд. Спалах невідомої інфекції у Херсоні, визволення Львівщини Гітлером та фейкові попередження «світла не буде»: головні фейки тижня. 08.07.2024. URL: https://surl.lu/ofomzy

35. Огляд. Яким буде останній місяць весни: метеорологиня дала прогноз. 23.04.2024. URL: https://surl.li/yykfdm

36. Огляд. Скільки коштує орендувати квартиру в Запоріжжі у квітні 2024. 22.04.2024. URL: https://surl.li/euyddk

37. Замітка. Як працюють школи громади в 20 км від Запоріжжя (ВІДЕО). 22.04.2024. URL: https://surl.li/jpytjm

38. Огляд. Великодній кошик-2024: скільки запоріжцям коштуватимуть продукти для свята. 25.04.2024. URL: https://surli.cc/ekfuif

39. Новина. У Запоріжжі відкривають реабілітаційний простір для ветеранів та їхніх родин. 25.04.2024. URL: https://surl.lt/xqbtaw

40. Огляд. ТОП-5 приладів, які “з’їдають” найбільше електроенергії. 24.04.2024. URL: https://surl.li/ggxncr

41. Огляд. У Запоріжжі можна орендувати квартиру до 2 000 грн: як вони виглядають (ФОТО). 24.04.2024. URL: https://surl.lu/nyzvgi

42. Огляд. Як живе місто Пологи в російській окупації. 26.04.2024. URL: https://surl.li/pblczb

43. Огляд. Синоптикиня розповіла, якою буде погода у Вербну неділю та на Великдень. 27.04.2024. URL: https://surl.li/apkycr

44. Огляд. У запорізькій дитячій лікарні відкрили навчальний простір. 27.04. 2024. URL: https://surl.li/bghpfz

45. Замітка. НМТ-2024: коли учасники дізнаються дату та місце тестування. 23.04.2024. URL: https://surl.li/muzuya

ДОДАТОК В
НАУКОВА ПУБЛІКАЦІЯ, СЕРТИФІКАТ

Касімова Катерина
студентка 4 курсу фак-ту журналістики
Наук. кер.: канд. наук соц. ком., доцент Рогова Т. А.

ГОСТРІ ТЕМИ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ: КЕЙС ДИСКУРСУ ЗЕЛЕНСЬКОГО − ТРАМПА

Висвітлення політичних тем у сучасних українських медіа – складний процес, що вимагає професіоналізму та відповідальності. Медіа відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, забезпечуючи доступ до інформації та сприяючи демократичному діалогу. Однак вони стикаються з численними викликами, такими як політичний тиск, поширення дезінформації, цензура, ризики маніпуляцій. В умовах війни особливо важливими є об'єктивність, запобігання провокаціям і баланс між свободою слова та національною безпекою. Зростає також вплив соціальних мереж, які, поряд із поширенням інформації, можуть викривляти реальність.

Дослідження висвітлення скандалу в Білому домі провідними міжнародними та українськими онлайн ЗМІ за період 1–5 березня 2025 року, зокрема «DW» (Deutsche Welle), «Радіо Свобода», «Кореспондент», «LENTA.UA», показало, що найбільш глибокий аналіз подій, їхнього контексту та міжнародних наслідків представило видання «Радіо Свобода» [5]. Це видання продемонструвало високий рівень професіоналізму, об'єктивність та здатність до комплексного висвітлення складних політичних процесів. Це видання не лише деталізувало перебіг ситуації, але й надало розширений контекст щодо дипломатичних реакцій світових лідерів, економічних ризиків та можливого впливу на українсько-американські відносини. Крім того, у порівнянні з іншими джерелами, саме «Радіо Свобода» продемонструвало вищий рівень аналітичності, посилаючись на авторитетні джерела та залучаючи експертні оцінки. Після того, як Трамп озвучив неточні, близькі цифри щодо військової допомоги Україні від Європи та Сполучених Штатів, видання «Радіо Свобода» надало офіційні дані міжвідомчої наглядової групи, яка звітує перед Конгресом США, а також інформацію Кільського інституту світової економіки − авторитетного німецького аналітичного центру, що повністю відстежує масштаби міжнародної підтримки України у воєнний час [1]. Використання таких джерел підвищує точність і достовірність наведених фактів, забезпечуючи об'єктивне висвітлення теми. Матеріал не містить відвертої дезінформації або дискримінаційних висловлювань. Водночас є моменти, які можуть створити хибне виявлення подій через некоректну інтерпретацію фактів. До прикладу фраза: «Схоже, діалог між Києвом та Вашингтоном має шанси нормалізуватися», яка може оцінюватись як неоднозначна та суб'єктивна, однак в контексті наведених думок експертів та офіційних заяв подібні формулювання вже не можна вважати суб'єктивними. Автор наводить різні точки зору, зокрема цитує політологів, працівників президентів та різних експертів, представляючи широкий спектр думок і не акцентуючи на одній позиції. До того ж усі описані ключові факти події з посиланням на джерела. Журналіст уникає образливої або непристойної лексики, доповнюється етичними нормами у представленій інформації. У статті немає інформації, яка б свідомо вводила читачів в оману. Стаття добре структурована. Вона починається з огляду промови Трампа, далі переходить до аналізу військової допомоги, конфлікту із Зеленським і питання про угоду щодо корисних копалин. Така послідовність послідовно читачам легко стежити за основною думкою матеріалу.

Стаття «Скандал у Білому домі: як відреагували українці» «DW» (Deutsche Welle) [2] сповнена сильними емоціями та виразними оцінками, що надає їй додаткового напруження та контроверсійності. У матеріалі використані численні цитати із соціальної мережі, що є поширеною практикою в сучасній журналістиці. Проте важливо зауважити, що такі джерела не завжди можна вважати достовірними чи офіційними, особливо якщо йдеться про емоційні коментарі, як у випадку з публікаціями у Facebook. Текст містить багато емоційних тверджень, які не завжди чітко відокремлені від фактів. Наприклад, підтвердження Наталії Лигачової: «З президентом країни, яка віддала вже тисячі і тисячі людських життів не лише за нашу свободу, але і за свободу та, скажімо прямо, спокій та благополуччя західного світу, не можна так розмовляти. Зеленський виявив неповагу до США? А Україну та її народ, який стоїть на передовій лінії фронту з рашистськими варварами – можна так не поважати?» [2] та Іллі Несходовського, який зазначив, що Україну на цій зустрічі відверто принижували, є суб'єктивними оцінками подій, але вони не підкріплені фактами, які можна було б верифікувати. Оцінки, зроблені Сергієм Кошманом: «Мене найбільше зачіпає особиста лінія. Сидить Зеленський, якому весь цивілізований світ стояче аплодував в парламентах як представнику героїчної України. А Трамп йому прямим текстом говорить: «Ти - ніхто…Путін буде лише мене слухати». Звісно, це неможливо спокійно сприймати.. Приниження Президента України - теж для внутрішньої політики і заради куражу і розваг. Що робити нам та Європі? Боротися, битися, кохатися. Що ще?! Здається більше нічого» [2] і Сергієм Руденком, який подію називає «спектаклем» і стверджує, що Трамп та Венс обрали Зеленського як «цапа-відбувайла», не містять достатніх аргументів чи фактів. Підтвердження про те, що сказав Зеленському: «Ти – ніхто», не підкріплене жодними доказами, не є цитатою, але має показаний провокативний характер. Матеріал представляє різні точки зору українського суспільства, зокрема прихильників і критиків Зеленського, що сприяє балансу. Проте він надмірно зосереджений на емоційних коментарях із соцмереж, нехтуючи офіційними заявами та експертним аналізом. Відсутність коментарів від українського уряду чи Білого дому робить інформацію однобокою. Хоча посилання на соцмережі відображає суспільні настрої, це ненадійне джерело для серйозної журналістики. Попри ілюзію збалансованості, акцент на суб'єктивних оцінках підриває довіру до поданих даних.

Текст «Скандал у Білому домі: що сказав Трамп і як суперечку оцінюють аналітики» видання «Кореспондент» [4] містить як факти, так і суб'єктивні оцінки подій. Думки аналітиків і політичних оглядачів подано без чіткої відокремленості від фактичних даних. Це є ризиком для об'єктивності матеріал, оскільки таке підтвердження, як «публічна сварка між президентами України та США – небачене явище», або «Київ пішов ва-банк у відносинах із Вашингтоном», є інтерпретаціями та потребують підкріплення конкретними фактами або аргументами для уникнення маніпуляцій. У цьому журналістському матеріалі замало контексту, який би допоміг читачу зрозуміти, чому ці оцінки були зроблені, і чи справді вони відображають реальну картину подій. Для підтримки професійних стандартів матеріал потребує уточнення та надання більшої кількості фактично підтверджених оцінок і заявок, які подані експертами та політичними аналітиками.

Подібно попередньо розглянутим матеріалам, активно використовується емоційно забарвлена лексика та суб'єктивні оцінки в публікації «Трамп мінус, Європа плюс: які наслідки скандалу у Білому домі» «LENTA.UA» [3]. Фраза, якою розпочинається лід, «По гарячих слідах грандіозної суперечки…» є емоційною та привертає увагу, використання слова «грандіозна» може свідчити про намагання сенсаціоналізувати подію. До того ж фрази «вибухнув скандал», «При цьому сам господар Банкової продемонстрував здатність швидко прийти до тями після словесної дуелі з Трампом і Ді Венсом», а заключне «Цілком можливо, що зрив станеться завтра. Після того, як Трамп виконає анонсовану обіцянку. А його заява про те, що «Завтрашня ніч буде великою. Я розповім усе як є», вже викликала чимало припущень. На жаль, здебільшого – вельми песимістичного плану. Але статися може все що завгодно...» є емоційними, тон викладу власне авторським. У матеріалі містяться різні факти та події, які мають важливе значення для міжнародних відносин, але є ризик, що ці факти подано без

достатнього контексту. Наприклад, висвітлення зустрічі Зеленського та Трампа та надання Великою Британією фінансової допомоги Україні не містить додаткових деталей щодо того, як ці події впливають на довгострокову стратегію союзників. Це може призвести до спрощеного сприйняття ситуації.

Висвітлення гострих політичних тем в українських ЗМІ поєднує високий рівень професіоналізму з недоліками, що можуть впливати на об'єктивність. «Радіо Свобода» відзначилося глибоким аналізом і використанням авторитетних джерел, забезпечуючи точність подання. Водночас «DW», «Кореспондент» та «LENTA.UA» схильні до сенсаційності, емоційної лексики та суб'єктивних оцінок, що може спотворювати сприйняття подій. Використання соціальних мереж без належної верифікації також ставить під сумнів достовірність інформації. Для збереження стандартів журналістики ЗМІ мають балансувати між емоційністю та фактами, орієнтуючись на об'єктивність і перевірені джерела.

Список використаних джерел

1. Кільський інститут світової економіки. *Ukraine Support Tracker*. URL: https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/ (дата звернення: 24.03.2025)

2. Ржеутська Л. Скандал у Білому домі: як відреагували українці. *DW*. URL: https://www.dw.com/uk/skandal-u-bilomu-domi-ak-vidreaguvali-ukrainci/a-71793297 (дата звернення: 24.03.2025)

3. Ромашова Н. Трамп мінус, Європа плюс: які наслідки скандалу у Білому домі. *LENTA.UA*. URL: https://lenta.ua/tramp-minus-evropa-plyus-yaki-naslidki-skandalu-u-bilomu-domi-172283/ (дата звернення: 24.03.2025)

4. Скандал у Білому домі: що сказав Трамп і як суперечку оцінюють аналітики. *Кореспондент*. URL: https://1k.com.ua/skandal-u-bilomu-domi-shho-skazav-tramp-i-yak-superechku-otsinyuyut-analityky/ (дата звернення: 24.03.2025)

5. Шевченко С. Прінс Т. Зеленський і Трамп помирились? Аналізуємо промову президента США у Конгресі. *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-zelensky-trump-promova-congress/33337167.html (дата звернення: 24.03.2025)

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DELLA TUSCIA
Centro Interdipartimentale di Ricerca e Diffusione delle Energie Rinnovabili (CIRDER)
TARAS SHEVCHENKO
NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV
1834
UAM
ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY POZNAŃ
СЕРТИФІКАТ
УЧАСНИЦІ VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
Актуальні проблеми медіапростору
(17 квітня 2025 року)
Катерина Касімова
15 академічних годин (0,5 кредиту ECTS)
ЮРІЙ БОНДАР
директор ННІ журналістики
КНУ імені Тараса Шевченка

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я − Катерина Олександрівна Касімова, студентка 4 курсу, денної форми навчання, факультету журналістики, спеціальність журналістика, адреса електронної пошти 1katerynakasimova1@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Висвітлення чутливих тем в онлайн-медіа: морально-етичні норми» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 19.05.2025 ПідписПІБ (студент) Касімова Катерина Олександрівна

Дата 19.05.2025 Підпис_____ПІБ (науковий керівник) Усманова Олена Вікторівна

ABSTRACT

The topic of the bachelor's qualification work: «Coverage of Sensitive Issues in Online Media: Moral and Ethical Norms».

The volume of the main text: 36 pages. The number of sources used is – 28.

The purpose of the work − to create an author's cycle of journalistic publications in online media from the point of view of compliance with the moral and ethical standards of journalism.

To achieve the research goal, we performed the following tasks: 1) analyse the concepts and criteria of sensitive topics in journalism, including in the online environment; 2) study the evolution of moral and ethical norms of journalism, in particular principles formulated in professional codes, recommendations of international organisations, as well as their application in the Ukrainian media space; 3) apply moral and ethical principles and professional standards of journalism in practice when preparing author's materials on socially sensitive topics; 4) create a series of six publications of different genres on sensitive topics.

The object of the study − a series of six author's publications of various genres on socially sensitive topics. The subject of the study − ethical and professional aspects of preparing and publishing journalistic materials on sensitive topics in the modern Ukrainian online media.

Formal and substantive characteristics of the project. The creative project involves the preparation of an individual author's series of journalistic publications on the topic of covering sensitive topics in online media. The materials were created for publication in an existing online publication and cover socially significant issues that require a delicate attitude on the part of the journalist. The genre of the publications varies between reportage, analytical review and social essay. Particular attention was paid to adherence to moral and ethical principles in dealing with the subjects of the materials, maintaining accuracy, emotional balance and respect for privacy.

Keywords: sensitive topics, online journalism, ethical standards, social journalism, publications, Zaporizhzhia, missing persons, decommunisation, multimedia content, professional responsibility.